

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

Навроцька Ірина Володимирівна

УДК 351.82

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Механізми публічного управління взаємодії з засобами масової інформації в
сучасній Україні

Публічне управління та адміністрування

281 «Публічне управління та адміністрування»

І. В. Навроцька

Науковий керівник Гривнак Б. Л., к.філос.н.

(підпис)

Допущено до захисту

В.о.завідувача кафедри

І.П.Лопушинський

Рецензент

О. В. Молодцов

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і
текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	9
1.1. Категоріально-понятійні інтерпретації розуміння публічного управління, засобів масової інформації, взаємодії.....	9
1.2. Сутність взаємодії влади та ЗМІ	20
1.3. Світовий досвід взаємодії влади та ЗМІ.....	27
РОЗДІЛ 2.....	34
ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	34
2.1. Нормативно-правове та інституційне регулювання діяльності ЗМІ в Україні.....	34
2.2. Організаційний механізм управління взаємодії влади та ЗМІ.....	45
2.3. Проблеми та виклики взаємодії влади із ЗМІ в Україні	54
РОЗДІЛ 3	61
ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	61
3.1. Проблеми взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію	61
3.2. Напрями вдосконалення відносин між владою та ЗМІ на сучасному етапі державотворення.....	65
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку суспільства надалі залишається ключовим використання інформаційних ресурсів та налагодження ефективного інформаційно-комунікативного супроводу для діяльності органів публічної влади. Це великою мірою визначає ефективність управління державою на всіх рівнях, оскільки публічне управління реалізується переважно в інформаційному просторі. Суспільство нині переходить до стадії інформаційного розвитку, що визначає новий формат взаємодії з владою, який ґрунтується на демократичних принципах управління суспільством, сприяючи децентралізації та демонополізації державної влади через визнання публічного управління як комплексної системи. Ця система включає в себе інститути держави, місцевого самоврядування, бізнесу, громадянського суспільства та, в окремому розумінні, засоби масової інформації (ЗМІ).

ЗМІ виступає як окрема гілка влади, яка забезпечується практично необмеженим інформаційним простором – Інтернетом. З розвитком мобільного зв'язку та різноманітних технічних та програмних засобів цей простір стає максимально доступним. Наділення ЗМІ владою не є перебільшенням, оскільки сучасне покоління, зокрема молодь, формує свій світогляд під впливом інформації з Інтернету та активно користується цим ресурсом для отримання різних послуг, включаючи державні.

У політичному процесі сучасності засоби масової інформації виступають не лише як посередники інформації, але й як важлива інстанція для «іменування» та інтерпретації подій. Засоби масової інформації не обмежуються просто створенням уявлень про події завдяки своїй значущій здатності впливу та охоплення аудиторії. Вони перетворюють подію у повідомлення, а через вмале розміщення дій в просторі подачі інформації та їхню інтерпретацію, вони фактично відтворюють саму подію.

У сучасних умовах органи публічної влади, включаючи органи державної влади та органи місцевого самоврядування, взаємодіють із ЗМІ не лише для маркетингових цілей, пов'язаних з оприлюдненням автоматизованих послуг для населення, але й у сфері ідеологічної роботи з громадянським суспільством. Ця взаємодія спрямована на формування ключових ідей та стратегії сталого розвитку країни, а також на визначення державних пріоритетів. Робота в цьому напрямку сприяє створенню відповідної масової культури на основі загальнолюдських і національних цінностей, що дозволяє громадянам орієнтуватися в сучасному світі, насиченому суперечностями та різноманітними інтересами, а також дана робота має важливе значення для формування самого публічного управління.

Багато дослідників займалися вивченням механізмів публічного управління взаємодії влади із засобами масової інформації в Україні, серед яких виділяються вчені, які внесли найбільший внесок у цю область досліджень. До числа таких вчених належать В. Воробйов, О. Децик, Т. Добросколонська, Д. Дуцик, В. Здоровега, О. Копиленко, В. Лизанчук, К. Маркелов, В. Миронченко, А. Москаленко, Л. Мухамедова, В. Попов, Г. Почепцов, В. Різун, А. Чічановський, В. Шкляр та інші. Серед авторів іноземних досліджень, що розглядають цю тему, слід зазначити імена К. Кроса, Р. Гакета, С. Холдара, М. Анохіна, Дж. Лалла, Д. Коена та Є. Арато. Роботи цих авторів висвітлюють різні аспекти взаємодії між політичною владою та засобами масової інформації, що робить їх важливими в контексті розуміння даної проблематики. Багато вчених, таких як Т. Яценко, В. Рубцов, Н. Перинська, В. Шванков, В. Топчій, Ю. Сурмін, В. Бакуменко, А. М. Михненко, Ю. Ковбасюк, В. Трощинський, О. Пчеліна, С. Ситнік, П. Гаман та інші, звертали свою увагу на проблеми взаємодії в системі публічного управління. Тези вчених стосуються різних аспектів цього питання: місця і ролі взаємодії в системі державного управління, взаємодії як управлінського явища, основ координації і взаємодії, загальних питань взаємодії в системі публічного управління, сутності взаємодії, управлінської взаємодії, комунікативної взаємодії в місцевому самоврядуванні та інших аспектів цієї теми. Згадані нами вчені докладають зусиль

для розкриття та розвитку розуміння питань взаємодії в сфері публічного управління. Однак, на сьогодні, взаємодія влади із ЗМІ в сучасній Україні залишається однією з менш вивчених та важливих аспектів, що потребує докладного дослідження.

Мета дослідження – дослідити механізми публічного управління взаємодії влади із засобами масової інформації в сучасній Україні.

Для досягнення мети кваліфікаційного дослідження необхідно виконати такі завдання:

- розглянути категоріально-понятійні інтерпретації розуміння публічного управління, засобів масової інформації, взаємодії;
- висвітлити сутність взаємодії влади та ЗМІ;
- охарактеризувати світовий досвід взаємодії влади та ЗМІ;
- дослідити нормативно-правове та інституційне регулювання діяльності ЗМІ в Україні;
- проаналізувати організаційний механізм управління взаємодії влади та ЗМІ;
- висвітлити проблеми та виклики взаємодії влади із ЗМІ в Україні;
- охарактеризувати проблеми взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію;
- запропонувати напрями вдосконалення відносин між владою та ЗМІ на сучасному етапі державотворення.

Об'єкт дослідження – взаємодія влади із ЗМІ в Україні.

Предмет дослідження – публічне управління взаємодії влади із засобами масової інформації в сучасній Україні.

Методологічна основа роботи. Теоретичною та методологічною основою дослідження послужили наукові доробки як провідних вітчизняних, так і зарубіжних учених, які спеціалізуються у сфері вивчення зв'язків між органами публічного управління та ЗМІ. Застосування формально-логічного методу дозволило чітко визначити та уточнити ключові поняття та категорії, що сприяло систематизації

понятійного апарату, зокрема висвітленню категоріально-понятійної інтерпретації розуміння публічного управління, засобів масової інформації, взаємодії влади, а також висвітленню поняття та сутність взаємодії ЗМІ та влади. Порівняльний метод використовувався при аналізі механізмів публічного управління взаємодії органів влади із ЗМІ в різних країнах і в Україні, а також при розгляді питань, пов'язаних з дією окремих нормативно-правових актів та інституційного регулювання діяльності ЗМІ в Україні. У всіх розділах дослідження використовувалися методи формальної й змістовної логіки, зокрема аналізу та синтезу, дедукції та індукції, аналогії та узагальнення, систематизації та порівняння. Ми використали метод аналізу під час проведення дослідження для кожного розділу роботи, враховуючи його універсальність та придатність для формування інформаційного простору дослідження. Метод синтезу, що є комбінацією раніше розділених елементів в єдине ціле, дозволив нам систематизувати та опрацювати інформаційні відомості теоретичного характеру, пов'язані з темою дослідження. Використання методу узагальнення дало можливість сформулювати висновки та узагальнення стосовно предмету дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дослідження в тому, що основні теоретичні положення та висновки можуть бути використані під час подальшого аналізу і вирішення наукових і практичних завдань в галузі освітнього процесу. Це стосується зокрема використання результатів у підготовці та розробці методичних матеріалів, складанні навчальних робочих програм, створенні навчально-методичних комплексів і розробці спеціальних курсів в рамках курсу «Публічне управління та адміністрування». Висновки та рекомендації також можуть знайти своє застосування у науково-дослідній сфері під час подальшого розвитку теоретико-правових аспектів, пов'язаних із особливостями механізмів публічного управління взаємодії влади із засобами масової інформації в сучасній Україні.

Апробація результатів (вказати авторські публікації, якщо такі були).

Структура роботи. Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (вісім підрозділів), висновки, загальний обсяг яких

складає X сторінок. У роботі вміщено 3 рисунки та 3 таблиці. Список використаних джерел містить 89 найменувань, у тому числі 5 іноземною мовою. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений у 3 додатках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Категоріально-понятійні інтерпретації розуміння публічного управління, засобів масової інформації, взаємодії

Потреби системи управління в засобах комунікації напряду визначаються його ролями в суспільстві, структурою публічної служби, обсягом інформаційно-комунікативних підрозділів, механізмами ухвалення управлінських рішень, масштабами держави та іншими факторами. Управління на публічному рівні також передбачає всебічне використання інформаційних ресурсів, орієнтованих на публічну управлінську діяльність. Інформація в публічному управлінні, в сутності, забезпечує інформаційне супроводження та підтримку у вирішенні завдань політичного, економічного та соціального характеру, а також у сферах особистісної, суспільної та державної безпеки¹.

Термін «публічне управління» (англ. public management), який замінив термін «публічне адміністрування» (англ. public administration), був вперше використаний англійським державним службовцем Д. Кілінгом у 1972 р. Він визначив його як пошук найкращих методів використання ресурсів для досягнення пріоритетних цілей державної політики².

В енциклопедичному словнику з державного управління 2010 р. поняття «публічне управління» розглядається як теорія та практика державного управління, що визначається виконанням адміністративних процедур через публічну діяльність, застосуванням інструментів демократичного управління, організацією суспільної

¹ Філіпова Н. В. Зміна співвідношення понять «Державне управління», «Публічне адміністрування», «Публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865>

² Публічне управління = Public Administration : навч. посібник / А.В. Стасишин, Г.В. Капленко, Г.О. Комарницька та ін.; за заг. ред. А.В. Стасишина. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 460 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/komarnyts-ka-9-07-2019.pdf>

діяльності та наданням адміністративних послуг як засобу реалізації прав та свобод громадян³.

О. Оболенський у своїй статті посилається на те, що у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування публічне управління, за визначенням американського науковця Дж. М. Шавріца, представляє собою сферу практики та теорії, яка визнається ключовою для публічного адміністрування та фокусується на внутрішній діяльності державних установ. Ця галузь зосереджена на вирішенні різних управлінських аспектів, таких як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, використання інформаційних технологій, управління персоналом та оцінка ефективності⁴.

В більшості випадків термін «публічне управління» вважається еквівалентом «демократичного врядування». У сучасному тлумаченні українських дослідників цей термін розглядається як синтез державного управління, де держава та її відповідні структури виступають суб'єктами, і громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення. Публічне управління трактується як процес децентралізації основних функцій держави. Децентралізація передбачає передачу частини державної влади та відповідальності, включаючи реалізацію суспільно значущих потреб і інтересів, іншим суб'єктам, таким як громадські об'єднання та організації⁵.

Публічне управління у традиційному розумінні означає вплив суб'єкта управління (який має публічну владу) на об'єкт, що представляє суспільство (суспільні процеси та відносини), відповідно до своїх суспільно значущих функцій і повноважень. У цьому контексті суб'єктом і об'єктом публічного управління виступають громадянське суспільство, недержавні організації (різні форми

³ Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П.Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 712.

⁴ Оболенський О.Ю. Публічне управління: цивілізаційний тренд, наукова теорія і напрям освіти / Публічне управління: шляхи розвитку: матеріали наук.-практ. конф. заміжн. участю (Київ, 26 листоп. 2014 р.) : у 2 т. / [за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. А. Романюка, О. Ю. Оболенського]. Київ: НАДУ, 2014. Т. 1. С. 4

⁵ Чернов С. І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студ. всіх форм навч. / С.І. Чернов, С.О. Гайдученко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім.О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. С. 17

самоврядування, такі як громадські організації та їхні структури) і органи державної влади⁶.

На думку науковця В. Бакуменко, розуміння сутності публічного управління пройшло еволюцію через розвиток демократії та громадянського суспільства, як у світі загалом, так і в Україні зокрема. Сучасний погляд на взаємодію держави і громадянського суспільства в публічному управлінні набуває великої вагомості порівняно з традиційним уявленням про публічне управління як організаційного та регулюючого впливу держави на суспільну діяльність людей з метою її організації, збереження чи перетворення, що базується на владній силі⁷.

За словами А. Мельника, публічне управління орієнтоване на реалізацію публічних (загальних) інтересів та включає в себе два ключові компоненти: державне управління (де суб'єктом є органи державної влади) і громадське управління (де суб'єктом є громадські інституції)⁸.

Автор С. Чернов підкреслює, що публічне управління представляє собою організаційний та регулюючий вплив держави на суспільну діяльність людей з метою її організації і збереження. Цей вплив ґрунтується на владній силі, але його межі обмежуються ефективним суспільним контролем⁹.

Професор О. Оболенський визначає публічне управління як систему управління, що базується на волевиявленні громади, тобто колективу людей. Ця система реалізується через суб'єктів, які визначаються самою громадою з метою задоволення її потреб і досягнення цілей. У цьому контексті, задоволення потреб і досягнення цілей громади фактично вказують на функціонування та розвиток спільноти людей¹⁰.

⁶ Серов О.В. Аналіз термінологічного забезпечення категорійно-понятійного апарату в галузі знань «Публічне управління й адміністрування». Державне управління: теорія та практика. 2016. № 2. С.17.

⁷ Бакуменко В. Д. Механізми імплементації політичних рішень в державному управлінні: монографія / В. Д. Бакуменко, О. М. Руденко, В. В. Туча. Київ: АМУ, 2015. С. 34.

⁸ Мельник А. Ф. Державне управління: підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. Київ: Знання, 2009. С. 38.

⁹ Чернов С. І. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за ред. С.І. Черно- ва, В. Воронкова, В. Банах, О. Сосніна, П. Жукаускас, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. С. 48.

¹⁰ Оболенський О. Ю. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне управління»: наукова розробка / О. Ю. Оболенський, С. О. Борисевич, С. М. Коник. Київ: НАДУ, 2011. С. 17.

Відповідно до В. Авер'янова, публічне управління представляє собою владно-організуючий вплив керівних суб'єктів на діяльність громадян з метою організації, координації та направлення для ефективного досягнення загальних (спільних) цілей і завдань цієї діяльності¹¹.

Щодо терміну «публічне управління», Програма розвитку ООН використовує визначення, яке запропоноване американським науковцем Дж. Шавріцом у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування. За його визначенням, публічне управління є галуззю практики і теорії, яка відіграє ключову роль у публічному адмініструванні та фокусується на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні управлінських питань, таких як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, застосування інформаційних технологій, управління персоналом і оцінка ефективності¹².

Враховуючи вищевказане, слід відзначити, що поняття «публічне управління» важко визначити чітко через його складну природу. На нашу думку, на основі розглянутих нами підходів до трактування даного поняття, публічне управління представляє собою здійснення комплексу обґрунтованих (цілеспрямованих і відібраних за конкретними ознаками з можливих, враховуючи зовнішнє середовище) впливів на функціонування та розвиток групи людей, базуючись на управлінській програмі та інформації про поведінку та стан об'єкта управління. Ці впливи націлені на підтримку, поліпшення та розвиток об'єкта управління з метою досягнення задалегідь визначеної набору цілей.

Засоби масової інформації виступають як невід'ємна частина громадянського суспільства і вони мають значний вплив на формування громадської думки та її структуру, оскільки ЗМІ виконують ключову роль у визначенні публічної думки та взаємодії з громадянами. Сучасні засоби масової інформації також відіграють ключову роль у політичному житті суспільства, впливаючи на його сприйняття та

¹¹ Авер'янов В. Б. Необхідність врахування євроінтеграційних вимог на становлення нової української адміністративно-правової доктрини. Правова держава: Щорічник наукових праць. 2010. № 21. С. 185.

¹² Кодекс поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку: прийнятий Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_282

активну участь в ньому, виконують незамінну функцію у відтворенні політичних подій через різні медіаформи, такі як радіо, телебачення і преса.

Важливо відзначити, що сам термін «засоби масової інформації» з'явився в офіційних документах після включення його до преамбули статуту ООН з питань освіти, науки та культури у 1945 р.¹³

Згідно із законодавчими актами, засоби масової інформації представляють собою установи, створені для відкритого та публічного поширення різноманітних відомостей за допомогою спеціального технічного інструментарію будь-яким особам¹⁴.

У Вікіпедії мас-медіа або засоби масової інформації визначаються як різновид медіа, спрямований на одночасне поширення інформації серед великої аудиторії. Це включає засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, такі як газети, журнали, книги, радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, аудіо та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити, мультимедійні центри. Усі ці засоби мають спільні риси, такі як адресність до масової аудиторії, доступність для великої кількості людей, а також корпоративний характер виробництва та поширення інформації. Термін «медіа» також використовується для опису організацій, які надають ці технології, таких як телевізійні канали або видавництва¹⁵.

У Великій українській енциклопедії зазначається, що засоби масової інформації, або ЗМІ, або медійні платформи – це різні канали та системи, які збирають, обробляють та розповсюджують інформацію для великої аудиторії або обмеженої локальної групи за допомогою різноманітних технічних засобів. Це включає газети, журнали, радіостанції, телеканали, інформаційні служби, онлайн-видання та інші подібні медійні форми¹⁶.

¹³ Статут Організації об'єднаних націй. Видано Департаментом громадської інформації ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf

¹⁴ Правове регулювання спеціалізованих засобів масової інформації. Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24639

¹⁵ Засоби масової інформації. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації

¹⁶ Велика українська енциклопедія. Київ. Вид-во: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво. 2016. URL: [https://vue.gov.ua/Засоби_масової_інформації_\(ЗМІ\)](https://vue.gov.ua/Засоби_масової_інформації_(ЗМІ))

За твердженням О. Баранова, засоби масової інформації представляють собою засоби передачі, зберігання та поширення інформації для широкого кола отримувачів. Вони включають друковані видання, електронні медіа та інтернет-платформи. Головна функція ЗМІ в суспільстві полягає в наданні інформації громадянам, освіті, розвагах, рекламі та пропаганді. Вплив ЗМІ на суспільство може бути значущим і мати як позитивні, так і негативні аспекти¹⁷.

Щодо терміну «засоби масової інформації», то Т. Костецька у Юридичній енциклопедії використовує таке визначення: ЗМІ – це розгалужена система установ, основна мета яких полягає у зборі, обробці та поширенні інформації. До цієї системи входять телерадіопрограми, газети, журнали, інформаційні агентства, кінодокументалістика¹⁸.

Д. Проценко визначає засоби масової інформації як комплексну систему, яка включає в себе різноманітні періодичні видання, радіо- та телепрограми, відео- і кінохроніки, а також інші форми регулярного поширення масової інформації¹⁹.

О. Каплій зазначає, що засоби масової інформації (ЗМІ) є соціальним інститутом, який виконує завдання, спрямоване на вплив на суспільство та конкретні соціальні групи для формування певних переконань та впливу на населення загалом, включаючи різні вікові та соціальні категорії. Важливо розглядати два аспекти цього впливу. По-перше, ЗМІ активно сприяють впровадженню соціальних норм та формуванню цінностей в сферах політики, економіки, здоров'я, права і т. д. для різних вікових груп. По-друге, ЗМІ виступають як система неформальної освіти та просвіти для різних категорій населення, надаючи їм різноманітні, але іноді суперечливі та несистематизовані знання з різних аспектів суспільного та політичного життя²⁰.

¹⁷ Баранов О.А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології. Правова інформатика. 2012. № 2(34). URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/12boavit.pdf>

¹⁸ Костецька Т. А. Засоби масової інформації. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 2: Д–Й. 1999. С. 412.

¹⁹ Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2012. Т. 129. С. 89.

²⁰ Каплій О. В. Правовий вплив недержавних засобів масової інформації на формування правової культури та правомірної поведінки громадян. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / а ред. проф. О.В. Козаченка, проф. Є.Л. Стрельцова. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 38.

У нашому розумінні ЗМІ представляють широку систему комунікаційних засобів, які збирають, обробляють та розповсюджують інформацію для масової аудиторії. Ця різноманітна мережа включає в себе періодичні друковані видання, такі як газети та журнали, радіо- та телевізійні передачі, інтернет-платформи, новинні агентства, кіно- та відеопродукцію, аудіозаписи та відеозаписи, а також інші технічні та електронні засоби передавання інформації. Роль ЗМІ, на нашу думку, у суспільстві включає в себе інформування громадян про події, освіту та розваги, розміщення реклами, а також вплив на формування громадської думки та встановлення агенди. Їх вплив може бути значимим, маючи як позитивні, так і негативні аспекти, і вони виступають як ключовий інструмент для взаємодії суспільства, політики та культури.

Важливим у контексті нашого дослідження є поняття «взаємодія», оскільки ефективно публічне управління та сприяння громадянському суспільству суттєво обумовлені аспектами взаємодії. В управлінському контексті взаємодія виявляється внутрішньою активністю системи та її зовнішніми функціями.

У Енциклопедичному словнику з державного управління зазначено, що в процесі соціальної взаємодії спостерігається взаємний вплив та взаємозумовленість окремих соціальних явищ, що призводить до їх змін, доповнення одне одним і формування цілісної соціальної системи. Публічне управління розглядається як взаємодія між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, інститутами громадянського суспільства тощо, оскільки воно є спільною діяльністю, що вимагає взаємодії в своїй системі. Зменшення рівня взаємодії між підсистемами та всередині них миттєво впливає негативно на функціонування системи публічного управління²¹.

З повним розумінням приєднуємось до поглядів науковців, які розглядають взаємодію як тип управлінських зв'язків, при яких уповноважені органи об'єднують дії ряду інших відомств для вирішення загальних завдань і встановлюють їх

²¹ Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П.Трошинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 81

доцільність. Однак у практичній сфері публічного управління можна виокремити випадки взаємодії, коли²²:

1. Визначається загальне завдання і шляхи його виконання погоджуються, а місце та час проведення відповідних дій обираються взаємодіючими суб'єктами.
2. Погоджуються місце або час виконання загальних завдань, і шляхи та методи розв'язання завдань обираються суб'єктами самостійно.

Ці сценарії взаємодії визначають спільні узгоджені дії та варіативність у вирішенні завдань, що відображає важливість ефективного спілкування та координації в системі публічного управління.

О. Пчеліна вказує, що взаємодія – це форма співпраці між незалежними, непідпорядкованими один одному органами, де вони діють узгоджено, об'єднуючи різні методи, засоби і підходи, які є характерними для кожного з них²³.

О. Михайловська розглядає взаємодію як спільну діяльність різних складових однієї або декількох організаційних систем, спрямовану на досягнення загальної мети з оптимальним використанням сил, ресурсів і часу. Інші вчені вважають за доцільне використовувати термін «співробітництво», який охоплює внутрішній, когнітивний, мотиваційний, рефлексивний та професійний взаємодії між сторонами, що спільно діють²⁴.

В. Кузьмічов та Г. Прокопенко розглядають взаємодію як процес, в ході якого два чи більше суб'єкти здійснюють взаємовплив один на одного, при цьому змінюються якісні характеристики їхньої діяльності. Цей процес взаємодії пов'язує їх між собою з метою досягнення спільної цілі. У контексті системи публічного управління взаємодія визначається наступним чином:

- це активна та цілеспрямована діяльність суб'єктів управління;
- кожен суб'єкт використовує конкретні інструменти взаємодії;

²² Литвин М. М., Аллеров Ю. В., Кириченко І. О. Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил). Честь і закон. 2003. № 4. С. 11-12.

²³ Пчеліна О. Щодо поняття та сутності взаємодії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. №11. С. 168.

²⁴ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада-громадськість». Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, 2021. № 2. С. 71–75. URL: https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/issue_2_2021_15/issue_2_2021_15

– це узгоджені щодо місця, часу і цілей спільні дії двох чи більше суб'єктів управління, спрямовані на досягнення конкретних результатів²⁵.

А. Стойка визначає категорію взаємодії як вираз специфіки та змісту відносин між людьми і соціальними групами, які постійно взаємодіють у різних видів діяльності, розрізняючись соціальними позиціями (статусами) і ролями (функціями). Таким чином, як управлінська категорія, взаємодія виявляється не лише у внутрішньо організаційних процесах системи, але також в її зовнішніх функціях²⁶.

С. Ситнік вказує на те, що поняття управлінської взаємодії може мати неоднозначне трактування, оскільки його зміст є ширшим, ніж поняття «спільна діяльність». Він пропонує загальну структуру управлінської взаємодії, яка включає комунікативний, когнітивний, афективний та конативний компоненти. Крім того, дослідник визначає різні моделі управлінської взаємодії, такі як «суб'єкт – об'єктна», де переважає вплив керівника на підлеглих, та «суб'єкт – суб'єктна», яка ґрунтується на міжособистісній взаємодії між керівником і підлеглими²⁷.

П. Гаман відзначає, що управлінська система представляє собою єдине ціле, яке існує і розвивається завдяки взаємодії його компонентів. У широкому розумінні взаємодію, як управлінське явище, визначають як взаємозв'язок керуючої системи (суб'єкт управління) і системи, якою керують (об'єкт управління)²⁸.

За визначенням В. Рубцова та Н. Перинської, взаємодія – це ділове співробітництво на основі взаємної допомоги частин і елементів системи з метою найбільш ефективного розв'язання завдань. На думку авторів, основні характеристики поняття «взаємодія» включають узгодженість місця, часу і мети, відповідність законодавчим вимогам, а також об'єднання сил, засобів і методів

²⁵ Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Мойсєєва. Київ: Юрінком Інтер, 2019. С. 44

²⁶ Стойка А. В. Механізм ефективної взаємодії органів державної влади і громадських об'єднань на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Донецьк, 2016. С. 8

²⁷ Ситнік С. В. Управлінська взаємодія як умова реалізації особистісного потенціалу. Вісн. Одес. Нац. Ун-ту. Психологія. 2011. № 16. Ч. 1. С. 115.

²⁸ Гаман П. І. Суб'єкт-об'єктна та комунікативна парадигми організації і функціонування місцевого самоврядування. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_9_3

діяльності. Ці якісні риси визначення «взаємодія» можна розглядати як основу для публічно-партнерської взаємодії в системі публічного управління²⁹.

Представлені точки зору формують ключовий показник для визнання діяльності як взаємодії в системі публічного управління – наявність спільних цілей серед суб'єктів взаємодії. Проведений аналіз наукових досліджень підтверджує, що взаємодія в більшості випадків розглядається як процесний підхід. Отже, успішна реалізація ефективного процесу взаємодії в системі «влада-громадськість» вимагає позитивного налаштування та готовності з боку органів влади та громадянського суспільства.

Т. Яценко визначає ключові ознаки взаємодії, які відзначаються у більшості визначень різними авторами: це спільна діяльність, присутність кількох елементів та погодженість змісту виконуваних завдань суб'єктами взаємодії. Автор також вказує на додаткові аспекти, такі як узгодженість заходів за метою, місцем, часом, методами, спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів, наявність нормативно-правової бази, становище суб'єктів в ієрархії системи. Т. Яценко також відзначає, що взаємодія може виникати як в результаті заздалегідь скоординованої діяльності, так і через ініціативу одного з суб'єктів³⁰.

Управлінська взаємодія представляє собою соціальний феномен, яка формується в умовах об'єднання всіх елементів управління, що є носіями різних субкультур. Основна мета такої взаємодії полягає в досягненні ефективного та результативного процесу, а також спрямована на формування, накопичення та використання її потенціалу. Взаємодія виступає не лише як засіб, спрямований на досягнення громадського прогресу, але й як необхідна умова для підвищення ефективності та результативності системи публічного управління. Учасники процесу публічно-партнерської взаємодії повинні діяти в рамках своєї компетенції,

²⁹ Рубцов В. П., Перинська Н. І. Державне управління та державні установи : навч. посіб. для дистанційного навчання / за ред. Ю. П. Сурміна. Київ : Університет «Україна», 2018. С. 56

³⁰ Яценко Т. М. Співвідношення понять «взаємодія» та «взаємовідносини» в системі державного управління. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія : Державне управління. 2017. № 2. С. 20.

використовуючи відповідні засоби та методи, і дотримуватися встановлених правових вимог³¹.

Важливо відзначити, що взаємодія між суб'єктами виникає не внаслідок взаємного впливу одного на одного, а через усвідомлення потреби у спільних діях, спрямованих на досягнення загальної мети. Під час взаємодії суб'єкти впливають на якісні характеристики один одного.

Розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язаний з координацією структурних елементів у системі публічного управління. Ця координація спрямована на ефективну організацію публічно-партнерської взаємодії і на накопичення та використання потенціалу такої взаємодії. Завдання, що стоять перед органами публічної влади сьогодні, не можуть бути вирішені без використання відповідних засобів і сил, а також без сумісної діяльності з інститутами громадянського суспільства. Таким чином, потрібні фундаментальні зміни в системі організаторської орієнтації³².

Виходячи з теоретичного аналізу категорії «взаємодія», можна зазначити, що взаємодія в системі публічного управління представляє собою відносини суб'єкт-суб'єкт між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства, які виступають рівноправними партнерами. Ці відносини базуються на закономірній зміні позицій активного «впливу» і пасивного «сприйняття», а також взаємовпливу, що позитивно впливає на досягнення громадського прогресу.

Отже, термін «взаємодія» в контексті нашого дослідження можна розглядати як сукупність взаємодійних дій та узгодженої діяльності на партнерських засадах між двома чи більше суб'єктами системи публічного управління. Ці дії та зусилля мають спрямовуватися на розв'язання конкретних завдань і сприяти формуванню, накопиченню та використанню потенціалу такої взаємодії. В контексті системи «влада-громадськість», взаємодія визначається як важливий і взаємокорисний обмін

³¹ Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада-громадськість». Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, 2021. № 2. С. 71–75. URL: https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/issue_2_2021_15/issue_2_2021_15

³² Жилін Є В. Сутність та особливості взаємодії об'єднань громадян з органами державної влади. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. 2012. Т. 17. № 7. С. 221

інформацією, ідеями, та поглядами між державними інституціями та громадянським суспільством. Взаємодія сприяє розвитку взаєморозуміння, підтримує участь громадян у процесі управління та сприяє формуванню спільних рішень на користь суспільства в цілому. Такий підхід акцентує не лише наявність взаємодії, але й підкреслює її значущість та позитивний вплив на формування ефективної системи публічного управління.

1.2. Сутність взаємодії влади та ЗМІ

Однією з основних функцій держави є забезпечення гарантії отримання громадянами правдивої інформації про діяльність своїх органів, спрямованої на вирішення їхніх потреб та проблем. Доступ до відповідної інформації надає людині можливість аналізувати діяльність державних органів, робити об'єктивні висновки та вносити пропозиції щодо діяльності влади. Завданням держави є виконання основних принципів Конституції України, згідно з якими влада в державі походить від народу України.

Сучасне інформаційне суспільство може ефективно розвиватися лише в контексті правової держави, де влада ґрунтується на принципах законності. Роль права в житті інформаційного суспільства є важливою, оскільки державні органи мають дотримуватися законів, а громадськість – утримуватися від їх порушення. Держава обмежується виконанням лише тих дій, які законом дозволено, в той час як громадянин має право вчиняти будь-які дії, що не заборонені законом³³.

ЗМІ відзначаються особливою важливістю у контексті громадянського суспільства, виступаючи як проміжний посередник, який утримує зв'язок між державою та громадянським суспільством. Незалежні медіа, як соціальний інститут, представляють та втілюють громадську думку і, виступаючи як «четверта влада»,

³³ Гриценко О. Суспільство, держава, інформація. Київ: Національний університет ім. Т.Шевченка, 2008. С. 86

виконують роль спостерігача та контролера відносно законодавчої, виконавчої та судової влади.

Щодо принципів державного регулювання інформаційної сфери та механізмів висвітлення діяльності влади у ЗМІ, відомі учені Д. Галлін та П. Манчіні у своїй праці «Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики», де вони критикують тоталітарне суспільство, висловили таку думку: «Свобода – це можливість сказати, що $2 \times 2 = 4$. Якщо це можливо, все інше випливає з цього»³⁴.

Необхідною умовою для будівництва демократичної правової держави та становлення громадянського суспільства є рівень поінформованості, який безпосередньо пов'язаний із здійсненням принципу гласності та реалізації демократичних прав і свобод громадян, таких як свобода совісті, слова, друку та право на отримання інформації³⁵.

Очевидно, що роль ЗМІ в демократичній країні повинна розглядатися в рамках реалізації основних принципів правової держави, зокрема – свободи слова, свободи переконань та права на пошук і поширення інформації. Наприклад, 19-та стаття Загальної декларації прав людини, прийнята 10 грудня 1948 року, визначала право кожної людини на свободу переконань і їх вільне висловлення. Та ж сама стаття гарантувала свободу шукати, отримувати і поширювати інформацію³⁶.

Зрозуміло, що подібні норми також містяться в Конституції України. Зокрема, ст. 34 Основного Закону гарантує право кожного громадянина вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або іншим способом – за власним вибором. Проте ця ж стаття також вказує на можливість обмеження цього права в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадянського порядку. Важливими з точки зору нашої теми є положення ст. 15, яка забороняє цензуру, та ст. 17, яка визначає, що забезпечення інформаційної

³⁴ Галлін Д., Манчіні П. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики. Київ: Наука, 2008. С. 257

³⁵ Модернізація державного сектору: відкритість влади. Policybrief. URL: <http://center.gov.ua/docman/download-document.html?gid=100>

³⁶ Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

безпеки є однією з найважливіших функцій держави, яка є справою всього українського народу [11]³⁷.

Взаємовідносини між владою і ЗМІ урегульовані нормативно-правовими актами, такими як закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про державну таємницю», «Про захист суспільної моралі», «Про авторське право і суміжні права» та інші³⁸.

Основні взаємодійні аспекти між органами державної влади та ЗМІ чітко визначені законодавством. Зокрема, органи державної влади повинні гарантувати журналістам вільний доступ до інформації, за виключенням випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю»³⁹. Органи влади повинні утримуватися від будь-якого тиску на ЗМІ та не втручатися в їх виробничий процес. Крім того, вони зобов'язані надавати повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби. З свого боку, ЗМІ мають право проводити незалежне дослідження та аналіз діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, коментувати їх дії і висвітлювати всі аспекти їхньої роботи. Це право визначене законодавством України⁴⁰.

Сучасна динаміка розвитку нових медіа (онлайн-видань, інтернет-ТБ, інтернет-радіо та інше) вимагає адаптації українського законодавства до цих нових реалій. Сам факт того, що інтернет-ресурси де юре не визнаються ЗМІ, говорить сам за себе⁴¹.

³⁷ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

³⁸ Івашина Л. Як налагодити діалог «влада – суспільство – ЗМІ». Газета «День». 2009. №12. С.14.

³⁹ Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

⁴⁰ Дубов Д. В. Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікацій. Політичний менеджмент. 2017. №1. С. 61

⁴¹ Клименко. І., Павленко Р. Громадські ЗМІ: поняття, міжнародний досвід і перспективи для України. Добра воля. 2018. № 6. С. 87

При розгляді відносин між ЗМІ та владою важливо зазначити, що налагодження та гармонізація їх взаємодії є ключовими для ефективної функціонування обох інституцій. Однак ця взаємодія також включає здатність впливати на формування громадської думки. Головні завдання цього впливу включають підвищення довіри громадян, створення позитивного іміджу, залучення громадськості до обговорення суспільно важливих питань та підтримки дій і рішень⁴².

Мас-медіа виступають суттєвим інструментом державного управління, проте їхній вплив безпосередньо залежить від наявного політичного режиму у країні. Для ЗМІ ключовими аспектами є підтримання довіри до розповсюджуваної інформації, наявність аргументації та переконливості. Для влади важливо забезпечити відкритість і доступ громадян до інформації про свою діяльність, а також залучати населення до обговорення ключових суспільних питань. Здійснення цих завдань неможливе без ефективної співпраці із ЗМІ.

Значущість інформування, незалежно від його форми, полягає в розробці такої стратегії співпраці між владою та ЗМІ, яка б стимулювала громадську активність у формуванні державної політики. Головна мета полягає в тому, щоб опублікована інформація мобілізувала громадян до участі у формуванні політики, сприяла підвищенню рівня демократії та об'єднанню зусиль у пошуках поліпшення механізмів взаємодії між органами державної влади, ЗМІ та суспільства.

Найефективнішими методами комунікації з представниками органів державної влади є проведення інтерв'ю, організація прес-конференцій та брифінгів, а також запрошення представників ЗМІ на важливі заходи, організовані органами державної влади. Це пояснюється тим, що дані форми взаємодії забезпечують прямий контакт з представниками влади, акцентують увагу на актуальних питаннях та дають можливість чітко висловити позицію влади щодо різних явищ. Однак, з іншого боку, проведення щоденних інтерв'ю та брифінгів є непрактичним. Такі

⁴² Підлуська І. Політична комунікація: український досвід. Аналітика. 2021. № 5. URL: <http://old.europexxi.kiev.ua/ukrainian/analitika/05/001.html>

форми взаємодії, як «гарячі телефонні лінії», прес-клуби, прямі контакти ЗМІ з прес-службами та інші, майже рівноцінні за ефективністю. Їх різноманітність надає можливість органам державної влади щоденно співпрацювати із ЗМІ та інформувати суспільство про найважливіші події в країні. Однак усі ці форми взаємодії можуть бути ефективними лише в разі готовності органів державної влади ділитися інформацією, навіть якщо вона не завжди є позитивною. З іншого боку, важливо, щоб ЗМІ були зацікавлені в достовірному та своєчасному поширенні інформації для суспільства⁴³.

Більшість труднощів, які ускладнюють плідну взаємодію між ЗМІ та владою, обумовлені відсутністю практики та чіткої стратегії органів державної влади в сфері співпраці із ЗМІ, а також неповнотою нормативно-правового забезпечення. Однак не менш важливими факторами є перекозчення фактів зі сторони ЗМІ, часто суб'єктивне ставлення мас-медіа до влади чи окремих посадових осіб, що призводить до спотворення фактів та поширення недостовірної інформації. Розрішення цих труднощів та встановлення конструктивного діалогу залежить в однаковій мірі від готовності органів влади та ЗМІ співпрацювати.

Як відзначено А. Чічановським, що якщо розглядати суспільну систему як цілісність, а політику розглядати як одну з її підсистем, то можна стверджувати, що інститут влади виступає як найважливіше джерело інформаційної продукції. У свою чергу, ЗМІ, виконуючи свою основну роль, розповсюджують інформацію, яка надходить з джерел влади. З іншого боку, вони виступають посередником між політичною системою та громадянським суспільством. Завдяки їхнім комунікативним можливостям суспільство набуває рис інформаційного суспільства і в значній мірі залежить від первинної інформації, яка стає основою повідомлень різних ЗМІ⁴⁴.

Політична діяльність стає реальністю завдяки політичним комунікаціям, які виникають як «знакові» взаємодії між ЗМІ та політичними акторами. З урахуванням

⁴³ Громадські ЗМІ: український варіант. URL: <http://www.mediareform.com.ua/article.php?articleID=31>

⁴⁴ Чічановський А. А. Новина в журналістиці. Київ: Грамота, 2016. С. 6-7

того, що основними творцями новин (нюсмейкерами) є, насамперед, державна влада та різні інтересні групи (бізнесові, регіональні), значна частина інформації, що має велике значення, має також політичний відтінок. Саме в політичному контексті формуються ключові інформаційні потоки, і саме тут зосереджується основний приплив важливої інформації від ЗМІ⁴⁵.

Якщо припустити, що політична діяльність відбувається, перш за все, в інформаційному просторі, то існує особливий вид комунікації, який забезпечує втілення цієї політики. Цей вид комунікації відомий як «політична комунікація»⁴⁶ [5, с. 45].

Відомі дослідники О. Гриценко та В. Шкляр ідентифікують три основні методи політичної комунікації: взаємодія через засоби масової інформації (як друковані, так і електронні); спілкування через організації, зокрема політичні партії, групи інтересів, а також мережу наукових та науково-інформаційних установ, які займаються вивченням політики та наданням політичної інформації; взаємодія через неформальні канали з використанням особистих зв'язків⁴⁷.

На погляд І. Підлуської, ідеальна концепція політичної комунікації передбачає взаємодію між "правлячою елітою" та "керованими масами" через незалежні ЗМІ. У цьому діалозі відбувається рівноправний обмін інформацією про політичний процес та його конкретні аспекти. Інформація повинна бути точною, повною, достовірною та перевіреною, а також ґрунтуватися на дотриманні основних прав людини та громадянських свобод, таких як свобода політичних переконань, свобода слова і друку, свобода зборів та об'єднань, і свобода отримувати та поширювати інформацію⁴⁸.

⁴⁵ Підлуська І. Політична комунікація: український досвід. Аналітика. 2021. № 5. URL: <http://old.europexxi.kiev.ua/ukrainian/analitika/05/001.html>

⁴⁶ Дуцик Д. Політична журналістика. Київ: Видавничий дім «Києво–Могилянська академія», 2015. С. 45

⁴⁷ Гриценко О., Шкляр В. Основи теорії міжнародної журналістики. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. С. 65

⁴⁸ Підлуська І. Політична комунікація: український досвід. Аналітика. 2021. № 5. URL: <http://old.europexxi.kiev.ua/ukrainian/analitika/05/001.html>

Важливо відзначити, що ЗМІ, хоча й є складовою політичної комунікації, одночасно виступають самостійною політичною інституцією в суспільстві і діють відповідно до власних принципів і законів, захищаючи свої політичні інтереси.

Основним аспектом на політико-правовому рівні взаємодії мас-медіа в суспільстві є рівень взаємодії між ЗМІ і владою. Навіть при повному їх взаєморозумінні, вони залишаються різними за своєю природою. Важливо розуміти, що мас-медіа не є або «четвертою владою» або «п'ятою колоною», але вони виступають однією з ключових суспільних сил, сприяючи розвитку громадянського суспільства. З іншого боку, влада представляє державу, виконуючи функції, які суттєво відрізняються від ролі мас-медіа [1, с. 67]⁴⁹.

Політика, яку реалізує певна політична сила, спрямована передусім на задоволення власних інтересів цієї політичної сили. Однак суспільство, представлене громадянами, повинно змушувати цю політичну силу узгоджувати різноманіття своїх інтересів з інтересами загального суспільства. Для досягнення цього мета суспільства полягає в тому, щоб мати достатньо інформації про реальні події, а не лише версію реальності, що подається чи інтерпретується певною політичною силою⁵⁰.

Зазначимо, що обидві сторони у змаганні за вплив на суспільство та громадську думку обладнані власними ресурсами та арсеналом засобів. Зброєю ЗМІ є можливість взаємодії з широкою аудиторією, довіра громадськості до них, здатність висвітлювати або, навпаки, утихомирювати питання, які цікавлять політиків, а також підтримка принципів свободи преси. Ресурсами політичних партій і еліт є фінансові можливості для придбання ефірного часу; здатність органів влади впливати на ЗМІ у сферах економіки та законодавства⁵¹.

На сучасний момент ЗМІ виконують нову роль – вони стали легітимізаторами влади. Якщо раніше процес легітимізації через ЗМІ не мав визначального характеру,

⁴⁹ Гриценко О., Шкляр В. Основи теорії міжнародної журналістики. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. С. 67

⁵⁰ Куляс І. Професійні стандарти новинного продукту. Новини vs. Новини. Виборча кампанія в новинах телепрограм: Наук. видання. Косів: Писаний камінь, 2015. № 5. С. 33.

⁵¹ Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення но-вин у демократичних суспільствах / Пер. з англ. Р.Ткачук. Київ, 2020. С. 33

то тепер саме від них залежить, хто отримає статус легітимного. Іншими словами, визнання влади легітимною тепер визначається мовчазною згодою громадян, і держава вважається легітимною на тій мірі, на яку її визнають громадяни⁵².

Отже, під взаємодією між ЗМІ та органами влади слід розуміти систематичну та узгоджену взаємодію між представниками влади та ЗМІ з метою забезпечення громадськості актуальною, об'єктивною та повною інформацією щодо діяльності органів влади. Ця взаємодія спрямована на надання своєчасної та достовірної інформації щодо ключових аспектів державної політики та вирішення місцевих проблем. ЗМІ відіграють визначальну роль у забезпеченні суспільства політичною інформацією, оскільки створюють можливість для комунікації між органами державної влади та суспільством і мають суттєвий вплив на політичний вибір громадян. Взаємодія між владою і ЗМІ виступає важливим елементом функціонування політичної системи суспільства. ЗМІ мають значні можливості активного впливу не лише на сприйняття громадянами органів державної влади, але й на їхнє відношення до політики взагалі.

1.3. Світовий досвід взаємодії влади та ЗМІ

У країнах з розвиненими демократичними традиціями часто визнається важливість свободи преси та незалежності ЗМІ як основних принципів демократії. Однак існують виклики, такі як намагання обмежити свободу ЗМІ чи використання медіа владою для формування сприйняття громадськості.

Ситуація із ЗМІ в Європі суттєво варіюється в залежності від країн, охоплюючи культурні традиції, економічний стан, силу демократичних інститутів і рівень професіоналізму. Навіть у найбільш розвинених нових демократіях існують труднощі у забезпеченні справжньої незалежності громадського мовлення та у встановленні реальної рівноваги між урядом і опозицією. У деяких країнах Західної

⁵² Громадські ЗМІ: український варіант. URL: <http://www.mediareform.com.ua/article.php?articleID=31>

Європи судова система продовжує порушувати право журналістів захищати свої джерела інформації, не дотримуючись практики Європейського суду з прав людини. Концентрація ЗМІ є значущою проблемою на всьому європейському континенті. В деяких країнах Центральної та Східної Європи відзначається велика консолідація власності, де обмежений кількістю компаній майже повністю контролює усі друковані ЗМІ. Аналогічно, доступ до цифрового телебачення також може бути вкрай централізованим⁵³.

Законодавство, що регулює сферу ЗМІ у країнах Західної Європи, не відображає сучасні реалії (наприклад, французький закон про пресу від 1881 р.). Хоча обмежувальні норми практично не використовуються на практиці, ця відсталість у законодавстві надає новим демократіям, які не поспішають модернізувати свої закони про ЗМІ, підставу для виправдання⁵⁴.

Інтернет впливає на європейську державну владу як глобальна система взаємопов'язаних комп'ютерних мереж і є глобальним форумом для вільного висловлювання, але виникають питання стосовно відповідальності та управління цією системою. Тому, у Страсбурзі 28 травня 2003 р. країни-члени Ради Європи прийняли Декларацію про свободу комунікації в Інтернеті. Відповідно до цієї декларації, держави-учасниці зобов'язалися утримуватися від застосування обмежень для контенту в Інтернеті, які перевищують аналогічні обмеження для інших засобів постачання контенту. Також стверджується необхідність підтримки саморегуляції або спільної регуляції змісту в Інтернеті, обмеження попереднього контролю комунікацій в Інтернеті тільки в виняткових випадках, підтримка вільного вираження інформації та ідей і повага до бажань користувачів Інтернету щодо конфіденційності⁵⁵.

У резолюції Ради Європи «Індикатори положення ЗМІ в умовах демократії» вказано, що ЗМІ, які діють в Інтернеті, не обов'язково повинні мати державну

⁵³ Рада Європи. Парламентська асамблея. Рекомендація 1589 (2003). Свобода вираження поглядів у ЗМІ в Європі. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-1589-2003-svoboda-vyrazhennya-poglyadiv-u-zmi-v-yevropi/>

⁵⁴ Iosifidis, P. European Media Policy for the Twenty-First Century: Assessing the Past, Setting Agendas for the Future. European Journal of Communication. 2017. Vol. 32, №1. P. 76.

⁵⁵ Декларація про свободу комунікацій в Інтернеті. URL: <http://medialaw.org.ua/library/deklaratsiya-pro-svobodu-komunikatsij-v-internet>

ліцензію, за винятком звичайної комерційної або податкової реєстрації. Органи масової інформації повинні встановити систему саморегулювання, яка включає в себе право на відповідь та можливість спростування або добровільної виправданої реакції з боку журналістів⁵⁶.

Засоби масової інформації в Європі отримали статус символу демократії та свободи, ставши ключовим інструментом для критики визнаних релігійних, економічних та урядових авторитетів. З епохи Просвітництва ці засоби інформації стали ефективним інструментом, який використовується демократичними силами для протистояння старим порядкам в Європі⁵⁷.

Наприклад, у Франції діяльність ЗМІ регулюється умовою їхньої фінансової незалежності від як внутрішніх, так і зовнішніх фінансових впливів. Закон від 1986 р. встановлює ряд положень, які забезпечують цю незалежність: заборона на отримання фінансування від урядів іноземних країн, обмеження на участь у капіталі осіб із країн, що не є членами ЄС, та вимога чітко відокремлювати матеріали, що висвітлюють позицію редакції, від реклами або комерційної інформації. Раніше органи державної влади впливали на редакційні матеріали, але в сучасний період незалежність друкованих ЗМІ визнається безсумнівною. Проте у французькому суспільстві існує переконання, що залежність від держави менш загрозна для свободи преси, ніж потенційна небезпека, яку представляють фінансові та приватні інтереси⁵⁸.

ЗМІ в Сполучених Штатах завжди відігравали важливу роль у формуванні громадської думки. Кожен кандидат на посаду президента прагнув використовувати доступний йому час ефірного мовлення на телеканалах для представлення себе. Телевізійні дебати, які набули значної популярності за останні роки, відіграють ключову роль у впливі на вибір громадян. Глядачам відкривається можливість побачити кандидатів, як їх створюють іміджмейкери. В даній області можливі

⁵⁶ Індикатори положення ЗМІ в умовах демократії : Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи. URL: http://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5_documents%5D/%5B2008%5D/%5BNov2008%5D/Res1636_rus.asp

⁵⁷ Lodge M. Wegrich K. Public administration and executive politics: perennial questions in changing contexts. Public Policy and Administration. 2012. Vol. 27, №3. P. 219.

⁵⁸ Information and Public Choice. From Media Markets to Policy Making / Ed. by Roumeen Islam. Washington, D.C.: World Bank Publications, 2018. P. 184

конфлікти між ЗМІ та урядом чи особами, які претендують на владу. Політики вважають, що ЗМІ повинні повідомляти лише ту інформацію, яка сприяє підвищенню їхнього рейтингу. ЗМІ часто виявляють факти, що суперечать основним принципам політиків. Журналісти, як і будь-який пересічний громадянин США, бажають, щоб ті, хто керуватиме країною в найближчі роки, були розумними. Таким чином, одного лише бажання стати переможцем в Сполучених Штатах недостатньо. Кандидат може отримати підтримку громадян лише завдяки своїй розумовій багатосторонності і цікавому темпераменту⁵⁹.

Американська торгова палата новин встановлює власні стандарти поведінки, які, за винятком Національного кодексу професійних журналістів, мають суворі обмеження. В «Лос-Анджелес Таймс» політична нейтралітетність є вимогою не лише до персоналу, але й до їхнього оточення: якщо журналіст має родичів чи друзів у політичній партії, йому слід утримуватися від публікацій або інших зв'язків із цим. Washington Post має ще більш суворі етичні стандарти, зазначаючи, що участь ЗМІ в суспільному житті «може шкодити репутації преси». New York Daily News навіть попереджає, що у всьому персоналу газети, починаючи від видавця і закінчуючи професійним продюсером, заборонено приймати державні чи державні посади, служити політикам не лише за зарплату, але й добровільно. Кодекс журналістики визначає інші стандарти, стверджуючи, що новина повинна бути об'єктивною та повністю освітлювати тему, не бути упередженою чи впливовою з боку журналіста⁶⁰.

Оскільки висвітлення у ЗМІ тепер не обмежується просто передачею позицій від основних соціально-політичних суб'єктів, нову роль у легітимізації влади відіграє незалежне управління ЗМІ. Раніше цей процес не був вирішальним, але зараз від ЗМІ залежить визначення того, кого вважатимуть легітимним (іншими словами, кого визнає громадянство як легітимний володар – легітимність влади тепер

⁵⁹ Говоріть, вас слухають (наук.-поп. програма): Переклад укр. студ. «Пілот»). CNN, NBC, ABC, BBC, RTL-4 та ін. 2011. Ч. 1. С. 34

⁶⁰ Гриценко О., Шкляр. В. Суспільство та інформація: світовий контекст Київ, 2020. С. 91

залежить від мовчазної згоди правителів та того, наскільки громадяни визнають їхню легітимність)⁶¹.

ЗМІ в найбільших країнах світу суттєво впливають не лише на свої національні інституції та політику, але й на вплив сил інших країн. Однією з перших країн, яка свідомо регулювала конституційно-правовий вплив іноземних сил на громадський порядок через ЗМІ, стали США. У 1934 р. був прийнятий «Закон про зв'язок», який суттєво обмежив використання іноземного впливу на громадський порядок у США через ЗМІ. Цей закон утворив Федеральну комісію зв'язку, щоб наглядати за додержанням його положень. Основна мета закону полягала в забезпеченні доступу до кабельних та радіослужб для всіх громадян у національному та глобальному масштабі⁶².

Згідно з розділом 310 Закону про зв'язок 1934 р. (в даний час Кодекс США 47), ліцензії на мовлення не можуть видаватися таким особам: іноземним урядам або їх представникам; іноземцям або їх представникам; корпораціям, організованим відповідно до законодавства іноземної держави; корпораціям, де понад 20% статутного капіталу офіційно належать або контролюються іноземцями, їх представниками, іноземним урядом або його представником, або корпорацією, організованою відповідно до іноземного законодавства; корпораціям, які прямо чи опосередковано контролюються іншою корпорацією, де понад 25% статутного капіталу офіційно належать або контролюються іноземцями, їх представниками, або урядом іноземної держави, або її представником, або корпорацією, організованою за кордоном. Згідно з цим законом, відмова або анулювання ліцензії можливі у випадках, якщо це відповідає суспільним інтересам за оцінкою Комісії⁶³.

Інформаційне агентство, яке є головним органом виконавчої влади, відповідальним за інформування та консультування президента, держсекретаря та інших керівників країни щодо міжнародної громадської думки і реакції на

⁶¹ Гриценко О., Шкляр. В. Суспільство та інформація: світовий контекст Київ, 2020. С. 92

⁶² Grimmelhuijsen, S., John, P., Meijer, A., & Worthy, B. (). Do freedom of information laws increase transparency of government? A replication of a field experiment. *Journal of Behavioral Public Administration*. 2019. Vol. 2, №. 1. P. 4

⁶³ Grimmelhuijsen, S., John, P., Meijer, A., & Worthy, B. (). Do freedom of information laws increase transparency of government? A replication of a field experiment. *Journal of Behavioral Public Administration*. 2019. Vol. 2, №. 1. P. 5

зовнішньополітичні ініціативи США, діє з 1953 р. як незалежне агентство для зовнішніх зв'язків виконавчої влади, спрямоване на проведення публічної дипломатії для підтримки зовнішньої політики США. В їхню сферу діяльності входять майже всі країни світу. Інформаційне агентство США розпоряджається 190 відділеннями в 142 країнах, має штат 6,3 тис. співробітників, з яких понад 2,5 тис. працюють за кордоном в місцевих представництвах агентства. Управлінням закордонних відділень займаються 520 працівників, які відряджаються з США. Маючи власну сторінку в Інтернеті, ці інформаційні ресурси стають доступними практично з будь-якої точки світу цілодобово⁶⁴.

Телебачення в США є свого роду культовим явищем, якому країна віддає шану. Це засіб, який в значній мірі впливає на формування громадської думки, уявлення американців про світ та сприйняття подій. Зазвичай телебачення подає інформацію під певним «правильним» ідеологічним кутом, визначаючи сприйняття подій⁶⁵.

В США існують особливі інформаційні служби, такі як «Голос Америки», «Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода», «Радіо Вільна Азія», «Близькосхідні мережі мовлення» і «Радіо та телебачення Марті», які складають складну систему іноземного мовлення США⁶⁶.

Загалом, взаємодія влади та ЗМІ є складною проблемою, яка вимагає уважного балансу між захистом свободи слова та забезпеченням відповідального та об'єктивного інформування громадськості. Світовий досвід вказує на те, що ефективна демократія вимагає розуміння та узгодження обов'язків та прав обох сторін, забезпечуючи таким чином високий рівень довіри та стабільності в суспільстві.

Резюмуючи, в контексті категоріально-понятійних інтерпретацій понять публічного управління, ЗМІ та взаємодії визначено ключові аспекти. Публічне

⁶⁴ Marianne Grove Ditlevsen. Peter Kastberg. When Corporate Communication Goes Public: Communication Policies in Public Communication. *Hermes* (Denmark). 2007. Vol. 38, № 38. P. 13

⁶⁵ Jacobs S., Schillemans T. Media and public accountability: typology and exploration. *Policy & Politics*. 2016. Vol. 44, № 1. P. 26

⁶⁶ У США інтернет-журналістика визнана юридично. За матеріалами WashingtonProFile. URL: <http://www.sibnet.tm>

управління розглядається як системний процес, спрямований на досягнення громадського прогресу через управління ресурсами та взаємодію суб'єктів влади. ЗМІ виступають як основний канал комунікації, формуючи громадську думку та забезпечуючи інформованість громадян. Взаємодія розглядається як суттєвий елемент публічного управління, виявляючись у взаємному впливі та спільній діяльності різних суб'єктів, таких як органи влади та громадянське суспільство. Зв'язок між ЗМІ та органами влади визначається законодавчими положеннями, які гарантують свободу слова та доступ ЗМІ до інформації. Успішна взаємодія між ЗМІ та органами влади ґрунтується на бажанні обидвох сторін ділитися інформацією та розумінні важливості відкритості для підтримки демократичних цінностей. Світовий досвід взаємодії влади та ЗМІ відображає складну та динамічну взаємодію. З одного боку, ЗМІ виступають як важливий інструмент для інформування громадськості, забезпечення прозорості та контролю за діяльністю владних структур. З іншого боку, влада впливає на ЗМІ через законодавчі рамки, фінансову підтримку, тиск та інші механізми.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове та інституційне регулювання діяльності ЗМІ в Україні

Засоби масової інформації визнаються однією з ключових інституцій в суспільстві, яка несе важливі комунікативні функції. Вони втілюють і рефлектують громадянську думку, виконують роль спостерігача та контролера над законодавчою, виконавчою і судовою владою, активно сприяють формуванню громадянського суспільства, створюючи символічну публічну сферу як платформу для вираження та захисту суспільних та місцевих інтересів. Це все важливо для того, щоб громадяни відчували свою приналежність до спільноти, в якій вони проживають. ЗМІ функціонують як зв'язкова ланка, передаючи інформацію від держави до суспільства і, взаємно, від суспільства до держави.

Становлення українських ЗМІ як вагомого інституту сучасного суспільства відбувалося паралельно з процесом набуття незалежності України. У контексті демократичного та правового спрямування, заявленого в Конституції України, роль засобів масової інформації, їх незалежність і свобода, визначаються як ключові в архітектурі громадянського суспільства та діяльності владних інститутів. Часом вплив незалежних ЗМІ є ефективнішим, ніж діяльність політичних партій та громадських об'єднань⁶⁷.

Діяльність медіа в демократичній країні визнається в контексті реалізації одного з ключових принципів правової держави – свободи слова, свободи

⁶⁷ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

переконань та права на пошук та поширення інформації. Наприклад, 19-та стаття Загальної декларації прав людини, прийнята 10 грудня 1948 р., пропагує право кожної особи на вільне виявлення своїх переконань. У цьому ж самому положенні закріплено свободу шукати, отримувати та поширювати інформацію та ідеї будь-якими доступними засобами, незалежно від державних кордонів⁶⁸.

Дані важливі принципи були підтверджені Міжнародним пактом про громадянські і політичні права, ухваленим у грудні 1966 р., і який Україна ратифікувала у жовтні 1973 р. У цьому документі підкреслюється можливість пошуку та розповсюдження інформації усно, письмово, друкувано або у вигляді художньої форми вираження чи іншими засобами на вибір особи. Однак у Пакті також встановлені певні обмеження, зокрема, частина 3 статті стверджує, що користування цими правами призводить до специфічних обов'язків і відповідальностей. Такі обмеження є належним чином встановлені законом і є необхідними для захисту прав та репутації інших осіб, а також для забезпечення державної безпеки, громадського порядку, здоров'я та моральності населення⁶⁹.

Звісно, аналогічні принципи відображені в Конституції України. Зокрема, ст. 34 Основного Закону визначає право кожного громадянина вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію у будь-який спосіб за власним вибором. Однак у цьому ж розділі статті зазначається можливість обмежень цього права у випадках, коли це вимагається національною безпекою, територіальною цілісністю або громадянським порядком. Ключовим у нашому контексті є положення ст. 15, яке забороняє цензуру, і ст. 17, де відзначається, що забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших функцій держави, визнаною справою всього українського народу⁷⁰.

⁶⁸ Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

⁶⁹ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 / Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁷⁰ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Багато аспектів правового фундаменту для діяльності ЗМІ було визначено українським парламентом. Зокрема, цей фундамент базується на ряді законів, таких як «Про медіа», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (втратив чинність 2023 р.), «Про телебачення і радіомовлення» (втратив чинність 2023 р.), «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та інші⁷¹. Важливим документом, що визначає стратегічні напрями розвитку інформаційного суспільства та, відповідно, функціонування ЗМІ, є Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки»⁷².

Інформаційне законодавство України в редакції Закону України «Про інформацію» від 27 липня 2023 р. визначало масову інформацію як публічно поширювану друковану та аудіовізуальну інформацію. При цьому друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем. Аудіовізуальними засобами масової інформації є: радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо⁷³.

Незважаючи на те, що із змінами, внесеними згідно із Законом України «Про інформацію», ЗМІ вже визначені як засіб розповсюдження друкованої або аудіовізуальної інформації серед громадськості, проте інші вищезазначені закони не приведені у відповідність із цією поправкою. Аналіз законів України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»⁷⁴ та «Про видавничу діяльність»⁷⁵ (редакція від 25 червня 2023 р.) надає підстави розуміти під друкованими ЗМІ як

⁷¹ Івашина Л. Як налагодити діалог «влада – суспільство – ЗМІ». Газета «День». 2009. №12. С.14.

⁷² Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>

⁷³ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 27.07.2023, підстава - 3005-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

⁷⁴ Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. Втрата чинності від 31.03.2023, підстава - 2849-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>

⁷⁵ Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Редакція від 25.06.2023, підстава - 2309-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 32, ст.206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-вр#Text>

періодичні та продовжувані роботи (документи), вироблені пресою. Відповідно до положень українського закону «Про державну допомогу ЗМІ та соціальний захист журналістів» (редакція від 23 березня 2023 р.) (ст. 1), до списку ЗМІ входять телерадіоорганізації, прес-агенції, друковані ЗМІ, тобто друковані видання⁷⁶.

Один з ключових засобів забезпечення свободи висловлення поглядів і думок – це Закон України «Про медіа». На сьогодні цей закон є невеликим, але ще не достатньо послідовним. Основною перешкодою для гарантії свободи ЗМІ є превалювання закону в Україні⁷⁷. Виявляється дуже складно, а іноді практично неможливо забезпечити справедливість у суді для звичайної людини, зокрема для журналіста. З третьою гілкою влади, часто розгляданою як слуга чи інструмент впливових осіб, судові процеси часто стають «каральною зброєю» у руках інших гілок влади, а не засобом захисту громадянських прав, що створює ситуацію, коли журналісти, згідно з опитуваннями громадської думки, віддають перевагу впливу впливових «покровителів», оскільки вірять у менше довіру до судової справедливості. Це свідчить не про цивільне, а скоріше про споживче ставлення.

Правова база для функціонування ЗМІ в Україні розширюється за допомогою численних указів Президента України. Серед них можна визначити укази, такі як «Про Національну комісію з утвердження свободи слова та розвитку інформаційної галузі», «Про державну економічну підтримку вітчизняних друкованих засобів масової інформації», «Про вдосконалення державного управління інформаційною сферою» та інші. Ці укази вносять додаткові норми і визначають стратегічні напрямки для розвитку і функціонування інформаційного простору, а також надають директиви щодо підтримки вітчизняних засобів масової інформації та управління інформаційною сферою країни⁷⁸.

Особливо важливою в рамках обраної теми є проблема реалізації права громадян України на доступ до інформації. Законодавством встановлено ряд

⁷⁶ Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста: Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. Редакція від 31.03.2023, підстава - 2849-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр#Text>

⁷⁷ Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

⁷⁸ Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2012. № 129. С. 90

юридичних гарантій для забезпечення цього права, таких як обов'язок органів виконавчої влади та місцевого самоврядування інформувати про свою діяльність та ухвалені рішення. Також передбачено створення спеціальних інформаційних служб або систем у державних органах, що забезпечують доступ до інформації. Важливим є впровадження механізмів, які гарантують доступ до інформації, а також визначення юридичної відповідальності за порушення законодавства про інформацію. Здійснення державного контролю за дотриманням відповідного законодавства також є важливим аспектом в цьому контексті⁷⁹.

У цьому контексті важливим є також визначення у частині 2 ст. 57 Конституції України, згідно з якими закони та інші правові акти, що регулюють права та обов'язки громадян, що не були роз'яснені населенню у встановленому законом порядку, вважаються недійсними. Відповідно до ст. 34 Конституції України, кожен громадянин має забезпечене право на вільне висловлення своїх думок та свободу слова, незалежно від його професійної діяльності. Кожна особа може вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію, використовуючи різноманітні форми висловлювання на власний вибір⁸⁰. Проте, слід зазначити, що ці права можуть бути обмежені законодавчими актами в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, а також для запобігання можливим заворушенням, злочинам, захисту громадського здоров'я, репутації та прав інших осіб чи у випадках, пов'язаних з конфіденційною інформацією, авторитетом та неупередженістю правосуддя.

М. Лашкіна, визначаючи активність законодавчих органів, зазначає, що в сфері діяльності ЗМІ існує численні проблеми, які недостатньо регулюються чинним законодавством і часто залишаються поза його межами. Це підкреслює твердження відомого українського експерта І. Жданова, що законодавче поле та реальні політичні та соціально-економічні відносини є двома різними речами, особливо в

⁷⁹ Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2012. № 129. С. 91

⁸⁰ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

контексті нашої країни. Б. Потятиник зауважує, що на кінець ХХ - початок ХХІ століття в Україні були характерні значні розходження між формальною свободою преси і реальними обмеженнями для неї⁸¹.

Цензура в Україні є неприпустимою на конституційному рівні. Проте, Конституція обговорює цензуру у вузькому контексті⁸². Відповідальність особи, яка використовує право на свободу вираження, порушується, і це питання було вже підняте у статті 19 Пакту про громадянські і політичні права⁸³. Таким чином, свобода слова в ЗМІ не включає безконтрольність та безвідповідальність. Надто вільна поведінка у використанні слова має негативні соціальні наслідки, викривляючи політичні, соціальні, економічні та культурні орієнтації суспільства та громадянина.

Свобода преси має свої межі, які, серед іншого, стосуються приватного життя. Згідно зі ст. 32 Конституції України, ніхто не може втручатися в його особисте і сімейне життя. Та ж стаття гарантує громадянам судовий захист права спростовувати неправдиву інформацію про себе та членів сім'ї, а також право вимагати вилучення будь-якої інформації⁸⁴.

Визначена Конституцією свобода слова та відміна цензури дають журналістам можливість широко освітлювати важливі події і явища. Проте важливо розуміти, що свобода слова у ЗМІ не є безмежною чи безвідповідальною. Надмірна вільність у використанні мови може призвести до негативних соціальних наслідків, спотворення політичної, соціальної, економічної та культурної орієнтації як суспільства, так і окремого громадянина. Особливості функціонування та призначення ЗМІ можуть сприяти маніпулюванню масовою свідомістю.

Зауважимо, що основні правові засади інформаційної діяльності визначені у Законі України «Про інформацію», який закріпив право громадян України на

⁸¹ Лашкіна М. Г. Взаємовідносини влади і ЗМІ: нові виклики часу. Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. Київ, 31 трав. 2015 р.: у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2015. Т. 1. С. 238.

⁸² Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

⁸³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 / Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁸⁴ Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

отримання інформації та визначив їхнє право власності на інформацію. Також встановлені основні принципи інформаційних відносин і сформульована державна інформаційна політика. У відповідності до міжнародного права, в законі передбачено створення загальної системи захисту інформації. Даним законом передбачено⁸⁵:

- доступність інформації, що передбачає здатність системи (включаючи середовище, засоби та технології її обробки) забезпечувати своєчасний та безперешкодний доступ суб'єктів до необхідної інформації, а також постійну готовність відповідних автоматизованих служб обслуговувати отримані запити в разі необхідності;

- цілісність інформації, що означає її існування в незмінному вигляді (неспотвореному щодо фіксованого її стану). Для суб'єктів важлива довірливість інформації, що включає в себе адекватність (повнота і точність) відображення стану предметної галузі і безпосередню цілісність інформації;

- конфіденційність інформації, що визначається як суб'єктивна характеристика, що вказує на необхідність обмежень для суб'єктів, які мають доступ до інформації. Забезпечується здатністю системи зберігати вказану інформацію в таємниці від суб'єктів, які не мають повноважень на доступ до неї. Це обмеження доступу обумовлене необхідністю захисту законних інтересів інших суб'єктів інформаційних відносин.

У сфері інформаційної індустрії в Україні існують органи управління, які координують та регулюють діяльність цієї галузі. Серед них важливі: Державний комітет України з телебачення та радіомовлення; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; комітет у справах свободи слова та інформації Верховної Ради України; місцеві управління у справах преси та інформації; сектор моніторингу розвитку культури і духовності Секретаріату Кабінету Міністрів

⁸⁵ Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 27.07.2023, підстава - 3005-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

України. Ці органи відіграють ключову роль у наданні напрямків розвитку та регулюванні інформаційної сфери в країні⁸⁶.

Ключовими установами, що відповідають за регулювання діяльності ЗМІ в Україні, є Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР)⁸⁷ і Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо)⁸⁸. Обидві організації спрямовані на регулювання інформаційного оточення, але мають відмінні функціональні обов'язки.

НРУТР є постійним конституційним органом, який відповідає за нагляд і регулювання сфери телерадіомовлення в Україні. Ця установа є юридичною особою і володіє власною печаткою, на якій зображено її найменування та Державний Герб України. Функції НРУТР включають:

- контроль за дотриманням законодавства у сфері телерадіомовлення;
- участь у розробленні та реалізації державної політики у сфері телерадіомовлення;
- розробка і затвердження Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору;
- здійснення аналізу стану телерадіомовлення в Україні;
- прийняття рішень про створення та розвиток каналів мовлення, мереж мовлення, телемереж, що передбачають використання радіочастотного ресурсу;
- сприяння включенню телерадіоорганізацій України до світового інформаційного простору та здійсненню їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів;
- участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері;

⁸⁶ Галаджун З.В. Правові норми журналістики України : навч. посіб. Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 56

⁸⁷ Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР). Офіційний веб-сайт. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua>

⁸⁸ Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Офіційний веб-сайт. URL: <https://comin.gov.ua>

- здійснення співробітництва з питань телебачення і радіомовлення з міжнародними організаціями, органами державної влади та неурядовими організаціями інших країн;
- формування тимчасового архіву та архівного фонду телерадіоорганізацій (копій записів програм, що виходять в ефір, відзнятого матеріалу);
- створення та утримання державного архіву телебачення і радіомовлення України відповідно до встановленого законом порядку.

Основними напрямками діяльності НРУТР є гарантування інформаційної безпеки України, підтримка розвитку вітчизняних телерадіоорганізацій, сприяння збільшенню в ефірі національних телерадіокомпаній частки вітчизняного інформаційного продукту, розширення національних та регіональних теле- і радіомереж, розвиток місцевого мовлення та надання ринкових переваг для телерадіопрограм, створених в Україні, а також впровадження цифрового телерадіомовлення. НРУТР регулярно складає звіт про свою діяльність та подає його до Верховної Ради України і Президента України до 1 лютого наступного за звітним роком⁸⁹.

Для забезпечення різних аспектів діяльності НРУТР був створений її апарат. З 1 листопада 2010 року апарат Національної Ради функціонує через різні структурні підрозділи, які виконують різні завдання. Ці структурні підрозділи включають управління науково-технічного і частотного розвитку, управління ліцензування телерадіомовлення, контрольно-аналітичне управління, управління координації роботи представників та секретаріатів представників, управління правового забезпечення, управління організаційного забезпечення, фінансово-економічне управління, адміністративно-господарське управління, відділ зв'язків із засобами масової інформації та громадськістю, сектор міжнародних зв'язків, сектор кадрів. Ці

⁸⁹ Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР). Офіційний веб-сайт. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua>

підрозділи підпорядковуються керівнику та заступникові керівника апарату Національної Ради⁹⁰.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо України) є органом виконавчої влади, який відповідає за реалізацію інформаційної політики в державі, включаючи мовну політику, видавничу справу, захист суспільної моралі, а також регулювання доступу до публічної інформації. Комітет був створений шляхом об'єднання Державного комітету інформаційної політики України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України⁹¹.

Основні завдання Держкомтелерадіо включають:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах;
- аналіз і прогнозування тенденцій розвитку інформаційного простору України, ринку друкованої, теле- і радіопродукції;
- здійснення повноважень акціонера Суспільного Мовлення відповідно до Закону «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України».

На чолі Держкомтелерадіо України стоїть голова, якому підпорядковані перший заступник та заступник. За станом на 2023 р., структура апарату включає 6 управлінь, а саме управління розвитку інформаційної сфери та європейської інтеграції, управління телебаченням і радіомовленням, управління видавничої справи і преси, фінансово-економічне управління, адміністративно-господарське управління, внутрішнього аудиту, а також включає відділи та сектори.

На сьогоднішній день засоби електронної комунікації в Інтернеті стрімко розвиваються. Інтернет насичений різноманітними виданнями, газетами та інформаційними сайтами, де професійні журналісти, репортери і редактори розміщують свої матеріали та статті. Крім того, існують Інтернет-форуми, Інтернет-блоги та різноманітні соціальні мережі. Масові комунікації стали невід'ємною та

⁹⁰ Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР). Офіційний веб-сайт. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua>

⁹¹ Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Офіційний веб-сайт. URL: <https://comin.gov.ua>

основною частиною сучасного суспільства, використовуючи спеціальні засоби для обміну інформацією та встановлення зв'язків як із окремими особами, так і з суспільством в цілому.

Закон України «Про інформацію» визначає загальні принципи та гарантії в інформаційній сфері, не надаючи специфічних вказівок щодо регулювання Інтернету. Однак, враховуючи універсальний характер Інтернету як засобу комунікації та передачі інформації, більшість норм закону відносяться до питань «цифрових прав». Означення «засобу масової інформації» в поточному варіанті закону дозволяє включати до цього поняття веб-сайти, сторінки в соціальних мережах та блоги⁹².

У 2022 р. прийнято Закон України «Про авторське право і суміжні права», в якому викладено важливі доповнення. Національне законодавство вперше визначило такі терміни, як «веб-сайт», «веб-сторінка», «власник веб-сайту», «гіперпосилання», «електронна (цифрова) інформація», «камкординг», «кардшейрінг», «обліковий запис», «постачальник послуг хостингу». В новій статті 52-1 цього закону передбачено можливість позасудового блокування веб-сайтів у випадках порушення авторських прав, якщо власник веб-сайту не реагує на вимоги щодо такого порушення⁹³.

Отже, Україна рухається у напрямку реформування суспільства, зазначаючи перші помітні кроки. Цей шлях, що веде від тоталітаризму до демократії, від закритості влади до її підзвітності громадянському суспільству, є складним і тривалим. Успішність його прокладання залежить від розв'язання проблеми незалежного громадянського контролю за всіма гілками влади. У цьому процесі велику роль повинні відіграти українські мас-медіа.

⁹² Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 27.07.2023, підстава - 3005-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

⁹³ Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. Редакція від 15.04.2023, підстава - 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

2.2. Організаційний механізм управління взаємодії влади та ЗМІ

Взаємодія між владою і ЗМІ в сучасному політичному процесі України може бути розглянута з двох ключових аспектів: співпраця та конфлікт. З одного боку, в контексті становлення та розвитку демократичного суспільства та з визнанням свободи слова, спостерігається тенденція до конструктивного діалогу між владою на всіх рівнях та ЗМІ. З іншого боку, при наявності політизації ЗМІ і медіатизації політики, виникають протиріччя між владою та ЗМІ.

Ми визначили два основні підходи до взаємодії. З одного боку, влада та ЗМІ прагнуть до конструктивного партнерства, спільно працюючи на користь суспільства і забезпечуючи високий рівень свободи слова. З іншого боку, наявний конфлікт, особливо в умовах конкуренції та політичного розколу, коли ЗМІ висловлюють політичні амбіції або стають інструментом владних структур.

Еволюція взаємодії між владою та ЗМІ в Україні відбулася від «контролюючих відносин» до «відносин через пресслужбу». Сучасна пресслужба виступає не лише як офіційний орган влади, але й як активний учасник на інформаційному полі. Вона використовує різні засоби впливу на ЗМІ, включаючи фінансові механізми, для формування громадської думки та впливу на рішення редакцій⁹⁴.

Організаційний механізм управління взаємодії влади та ЗМІ виявляється через індивідуальну співпрацю журналістів з представниками влади, роботу з інформаційними службами владних структур та загальноприйняті форми інформаційної співпраці, такі як пресконференції, брифінги, пресрелізи тощо. Зокрема, важливою роллю в цьому процесі є пресслужби органів влади, які надають журналістам швидкий та зручний доступ до інформації⁹⁵.

Запити журналістів до органів влади є значущою формою взаємодії, оскільки журналісти шукають швидкий та зручний спосіб отримання інформації для аналізу

⁹⁴ Галаджун З. В. Правові норми журналістики України : навч. посіб. Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 91

⁹⁵ Пресслужба. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/pres-centr/pres-sluzhba>

та створення журналістських матеріалів. Цей процес є важливим аспектом для об'єднання зусиль обох сторін з метою ефективного інформаційного обміну⁹⁶.

Доцільно зауважити, що пресслужба представляє собою структурний підрозділ апарату вищих державних посадовців, лідерів партій, організаторів з'їздів, змагань та інших важливих подій. Основна мета пресслужби полягає в управлінні взаємодією з органами масової інформації та координації інформаційної політики. Цей відділ відповідає за збір, обробку та поширення інформації, що надходить від ЗМІ⁹⁷.

Процес взаємодії з представниками преси реалізується через різноманітні інструменти, такі як випуск пресрелізів, організація пресконференцій, а також надання консультацій по телефону чи через інтернет. Ця взаємодія може бути як індивідуальною, за допомогою пресекретаря чи представника, так і колективною, охоплюючи всіх працівників служби. Такий підхід дозволяє ефективно управляти інформаційною стратегією та підтримувати діалог з громадськістю та ЗМІ⁹⁸.

Організаційний механізм взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації включає в себе важливі завдання, такі як⁹⁹:

1. Забезпечення прозорості діяльності владних структур перед представниками суспільства.
2. Забезпечення ефективного зворотного інформаційного зв'язку, що передбачає потік інформації від суспільства до влади.
3. Формування єдиного відкритого інформаційного простору, який охоплює всі сектори суспільства та включає всі владні структури.
4. Моніторинг інформаційних потреб як суспільства, так і владних структур.

⁹⁶ Костирев А. Г. Роль засобів масової інформації в процесі демократичного розвитку суспільства: автореф. дис ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ: Б.в., 2021. С. 10

⁹⁷ Пресслужба. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/pres-centr/pres-sluzhba>

⁹⁸ Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 99

⁹⁹ Інформування громадськості та співпраця зі ЗМІ: метод. посіб. Для фахівців системи соціального захисту населення. URL: <http://mlsp.kmu.gov.ua/>

5. Змістовне наповнення інформаційної бази різноманітними інформаційними ресурсами.

Переглянуті нами завдання спрямовані на покращення взаєморозуміння, відкритості та ефективності взаємодії між владними структурами та ЗМІ, сприяючи також взаємодії з громадськістю та формуванню інформаційного середовища.

В системі державного управління організаційний механізм інформаційної взаємодії передбачає систематичне та кероване спілкування між владою та громадянським суспільством, а також його інституційними структурами. Цей механізм базується на взаємному довірі та встановленні партнерських відносин, а його ефективність залежить від високого рівня знань та повної інформованості усіх сторін¹⁰⁰.

Організаційний механізм взаємодії органів публічної влади та ЗМІ базується на інформаційній основі і виступає важливим інструментом для підвищення довіри суспільства до дій та рішень владних структур. Він також сприяє розвитку консультативної співпраці між різними суб'єктами. В Україні суб'єктами цієї інформаційної взаємодії є всі органи публічної влади та державні установи. Їх завдання включає надання громадськості інформації про свою діяльність, плани та прийняття рішень, а також здійснення функції просвіти громадськості в межах їхньої компетенції та відповідальності. Для досягнення цих цілей, вони створюють спеціальні служби для інформаційної діяльності¹⁰¹.

Індивідуальна співпраця журналістів з представниками влади представляє собою взаємодію на особистому рівні між журналістами та представниками державних структур. Цей вид співпраці може включати особисті інтерв'ю, розгляд конкретних ситуацій чи проблем з боку обох сторін, обмін інформацією та думками без широкого охоплення громадськості, що сприяє взаємному розумінню позицій та може сприяти створенню більш повної та об'єктивної інформації¹⁰².

¹⁰⁰ Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 100

¹⁰¹ Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку. Теорія та практика державного управління. 2010. № 3. С. 13-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_4

¹⁰² Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку. Теорія та практика державного управління. 2010. № 3. С. 13-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_4

Щодо такого організаційного механізму управління взаємодії влади та ЗМІ, як індивідуальна співпраця журналістів з представниками влади, то варто зазначати, що останній період відзначається зростанням явищ, таких як цензура, політичний тиск, фінансовий та економічний тиск, спрямований владою на журналістів і ЗМІ, а також атаки на представників ЗМІ під час виконання ними своїх професійних обов'язків. У той самий час існує тенденція до надмірного використання редакторами деяких регіональних ЗМІ своїх редакційних повноважень, спрямована на вплив на інформаційне висвітлення подій та розміщення сприятливих матеріалів у вказаних публікаціях¹⁰³.

Важливо відзначити, що іноді самі журналісти не проявляють інтересу до об'єктивного висвітлення подій: значна частина матеріалів, що публікуються в українських ЗМІ, є замовленими. Внаслідок впливу окремих державних органів та їх представників на редакційну політику державних і комунальних ЗМІ, які фінансово та організаційно залежать від органів державної влади та місцевого самоврядування, суспільство отримує несбалансовану та необ'єктивну інформацію про діяльність органів влади¹⁰⁴.

Характер взаємин між владою та засобами масової інформації у контексті індивідуальної інформаційної співпраці полягає у встановленні балансу інтересів. З одного боку, це включає в себе висвітлення діяльності влади, а з іншого – поширення інформації, яка відповідає очікуванням широкого загалу (часто це стосується драматизму, скандалів, розважальності тощо). Ефективність комунікації між державою і суспільством в значній мірі залежить від індивідуальної взаємодії представників органів влади із засобами масової інформації. Важливим стає використання стратегій соціального партнерства як механізму узгодження інтересів різних соціальних суб'єктів у сучасному інформаційному середовищі¹⁰⁵.

¹⁰³ Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 101

¹⁰⁴ Нестеряк Ю. Державна інформаційна політика та управління національними інформаційними ресурсами України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 1. С. 94-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_1_14

¹⁰⁵ Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку. Теорія та практика державного управління. 2010. № 3. С. 13-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_4

Більше того, під час індивідуальної взаємодії між ЗМІ та представниками державних органів дуже рідко залишається за собою принцип незалежності ЗМІ, що є ключовим елементом для їхнього повноцінного функціонування як сторожових собак суспільства. В цьому контексті, посадові особи, які мають спеціальні повноваження порівняно з іншими, часто є об'єктом уваги журналістів, і, отже, готові до можливості, що їхні дії обговорюються та аналізуються¹⁰⁶.

В Україні індивідуальна співпраця журналістів з представниками влади проявляється через прямий контакт та взаємодію між журналістами та посадовцями. Цей вид співпраці характеризується особистим обговоренням тем і питань, включаючи інтерв'ю, коментарі та інші форми спілкування. Основна мета такої взаємодії полягає в отриманні журналістських матеріалів та інформації безпосередньо від джерела, що дозволяє забезпечити точність та об'єктивність інформації, а також надає можливість журналістам краще розуміти позиції та дії владних структур¹⁰⁷.

Робота з інформаційними службами владних структур передбачає взаємодію журналістів або ЗМІ з офіційними представниками та спеціалістами, які надають інформацію від імені влади чи конкретного органу. Цей вид співпраці включає¹⁰⁸:

- прийом інформації (журналісти отримують офіційні заяви, прес-релізи, інформаційні повідомлення та інші матеріали від інформаційних служб для подальшого використання в своїх матеріалах);
- брифінги та прес-конференції (інформаційні служби організують регулярні або брифінги та прес-конференції для надання журналістам можливості отримати докладну інформацію і задати питання);

¹⁰⁶ Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 101

¹⁰⁷ Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2020. № 1-2. С. 156-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2004_1-2_27

¹⁰⁸ Нестеряк Ю. Державна інформаційна політика та управління національними інформаційними ресурсами України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 1. С. 94-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_1_14

- відповіді на запити (журналісти звертаються до інформаційних служб з запитаннями або проханнями надати додаткову інформацію для підготовки своїх матеріалів);
- ексклюзивні інтерв'ю (інформаційні служби організують інтерв'ю з керівниками чи представниками владних структур для журналістів).

Даний організаційний механізм взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ сприяє обміну інформацією та допомагає у формуванні повноцінного та об'єктивного медійного висвітлення діяльності влади.

Необхідно зазначити, що в Україні існує інформаційне агентство, яке спрямоване на збір новин та надання оперативної політичної, економічної, соціальної, культурної інформації редакціям газет, журналів, телебачення, радіомовлення, а також іншим установам, організаціям і приватним особам, що є передплатниками її продукції. Згідно з Законом України «Про медіа», інформаційні агентства є юридичними особами, які здійснюють інформаційну діяльність з метою надання інформаційних послуг. Свобода їхньої діяльності гарантується Конституцією України та чинним законодавством. Заборонено застосування цензури до інформації, яку поширюють інформаційні агентства¹⁰⁹.

Інформаційні агентства зобов'язані утримувати від розголошення в своїх документах інформацію, яка становить державну таємницю або має інший обмежений доступ, за винятком випадків, передбачених законом для подання запитів у випадках насильницьких змін чи повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, загрози безпеці, пропагандистської війни, насильства, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, розповсюдження порнографії або іншої інформації, що може підірвати суспільний моральний стан чи підбурювати до злочинів. Діяльність інформаційних агентств включає різноманітні види робіт, такі як збір, обробка, створення, зберігання та підготовка інформації для розповсюдження. Крім того, публікація та

¹⁰⁹ Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

розповсюдження новинних агентств за кордоном для отримання регуляторного прибутку розглядається як комерційна інформаційна діяльність¹¹⁰.

В сучасному українському суспільстві взаємодія між владними структурами та ЗМІ є ключовим елементом формування інформаційного простору та забезпечення прозорості владних дій перед громадськістю. З цією метою розроблені та впроваджені різноманітні форми інформаційної співпраці, які сприяють обміну інформацією, формуванню громадської думки та підтримці відкритого діалогу між органами влади та журналістською спільнотою.

Форми співпраці, такі як пресконференції, брифінги, пресрелізи та інші, служать важливими каналами для передачі інформації, аналізу та коментарів від владних структур до громадськості через ЗМІ. Забезпечення взаємної зрозумілості та об'єктивного висвітлення подій стає стратегічним завданням інформаційної взаємодії, що визначає важливість кожного з вказаних інструментів¹¹¹.

Пресконференція – це організована захід, під час якого представники органів публічної влади, бізнесу, громадськості або інших інституцій надають інформацію та відповідають на запитання журналістів. Цей організаційний механізм взаємодії є важливим каналом для забезпечення прозорості та швидкого обміну інформацією між владними структурами та ЗМІ. Основні етапи прес-конференцій подані в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні етапи пресконференцій¹¹²

Етап	Сутність
Організація та запрошення	Організатор інформує ЗМІ про майбутню пресконференцію, надсилаючи запрошення журналістам електронною поштою, чи телефоном чи за допомогою публічних анонсів.
Місце та час	Визначається місце та час проведення пресконференції: конференц-зал, офіс організатора або інше відповідне місце
Заходи безпеки та підготовка	Забезпечується необхідна безпека та підготовка до заходу. Визначається, хто виступатиме на пресконференції та як буде організовано взаємодію з журналістами.
Презентація та заяви	Під час пресконференції організатори надають заяви або презентації з певних питань чи подій: розкриття нових ініціатив, відповіді на актуальні питання чи пояснення суті подій.

¹¹⁰ Галаджун З.В. Правові норми журналістики України : навч. посіб. Львів: СПОЛОМ, 2019. С. 83

¹¹¹ Джиґа Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 101

¹¹² Складено за: Пресконференція. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пресконференція>

Відкриті питання і відповіді	Після виступу представників організації чи осіб на пресконференції журналісти мають можливість ставити питання для отримання додаткової інформації чи роз'яснень.
Закриття та підсумок	Пресконференція завершується підсумковими словами та подяками від організаторів, іноді з наданням додаткової інформації для ЗМІ.

Пресконференції стали ефективним інструментом для побудови відкритого діалогу між владними структурами та ЗМІ, дозволяючи забезпечувати швидкий і прозорий обмін інформацією.

Брифінг є ефективним організаційним механізмом взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ. Цей захід визначається коротким та структурованим засіданням, під час якого представники владних структур інформують журналістів про актуальні питання, події чи рішення. Основні етапи брифінгу подані в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні етапи брифінгу¹¹³

Етап	Сутність
Організація та запрошення	Організатори повідомляють представників ЗМІ про майбутній брифінг, розсилаючи запрошення електронною поштою або іншими зручними засобами.
Місце та час	Визначається місце проведення брифінгу, яке може бути офіційним або зручним для учасників. Також вказується точний час початку.
Підготовка та презентація	Організатори готують коротку презентацію або заяву на ключові теми, які будуть представлені на брифінгу. Під час заходу вони висвітлюють основні факти, рішення чи події.
Відкриті питання і відповіді	Після презентації журналісти мають можливість ставити питання для отримання додаткової інформації чи роз'яснень. Цей етап важливий для взаємодії та забезпечення прозорості.
Додаткові пояснення	Залежно від обставин, організатори можуть доповнювати презентацію додатковою інформацією чи поясненнями для уточнення ключових аспектів.
Закриття та заключні слова	Брифінг завершується словами подяки та заключними коментарями від організаторів, які можуть містити додаткову інформацію або важливі деталі.

Брифінги стають інструментом для оперативного та систематичного взаємозв'язку між владою та ЗМІ, дозволяючи швидко і ефективно обмінюватися

¹¹³ Складено за: Брифінг. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Брифінг>

інформацією та забезпечувати публічність ключових аспектів діяльності владних структур.

Пресрелізи представляють собою ефективний організаційний механізм взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ, який призначений для швидкого та масового поширення інформації про події, рішення чи офіційні заяви. Основні характеристики етапів використання пресрелізів подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Основні етапи пресрелізів¹¹⁴

Етап	Сутність
Складання інформації	Органи влади підготовляють текст пресрелізу, який містить основні факти, деталі події чи прийняті рішення. Інформація формулюється чітко та лаконічно.
Визначення мети	Пресреліз може мати різноманітні цілі, такі як повідомлення громадськості про важливі події, відповідь на актуальні питання або висвітлення офіційної позиції владних структур.
Розсилка до ЗМІ	Після складання пресреліз розсилається представникам ЗМІ через електронну пошту, факс або спеціальні платформи для медіа. Забезпечується широкий доступ для журналістів.
Освітлення теми	Пресреліз має освітлювати ключові аспекти події чи інформації, надавати необхідні факти та контекст для правильного розуміння ситуації.
Контактна інформація:	У пресрелізі обов'язково вказується контактна інформація для журналістів, які можуть потребувати додаткових відомостей або інтерв'ю.
Реагування на запитання	Після розсилки пресрелізу представники влади готові відповідати на запитання ЗМІ та надавати додаткову інформацію.

Пресрелізи дозволяють органам влади швидко та ефективно спілкуватися з громадськістю через ЗМІ, а також контролювати та впливати на інформаційний ландшафт. Цей механізм важливий для підтримання відкритості, прозорості та ефективного спілкування з громадськістю.

Отже, органи державної влади та ЗМІ встановлюють взаємодію через проведення пресконференцій, брифінгів та випуску пресрелізів. Крім того, відбувається індивідуальна співпраця, що включає в себе взаємодію журналістів із представниками органів влади, а також подання журналістських запитів до цих органів. Ключовою ланкою, яка організовує цей процес, є пресслужба відповідного

¹¹⁴ Складено за: Пресреліз. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пресреліз>

органу влади. Структура пресслужби відповідає за встановлення зв'язків із ЗМІ та забезпечення ефективної інформаційної взаємодії, а її завдання включають проведення заходів, що сприяють обміну інформацією, а також координацію взаємодії з представниками ЗМІ. Такий підхід сприяє взаєморозумінню між владними структурами та ЗМІ, а також забезпечує публіці доступ до достовірної та актуальної інформації.

2.3. Проблеми та виклики взаємодії влади із ЗМІ в Україні

Засоби масової інформації в незалежній Україні суттєво зазнали трансформацій порівняно з періодом радянської епохи, зокрема у сфері їхньої якісної складової. Фінансова залежність ЗМІ від засновників чи власників, обмежена конкурентоспроможність в умовах ринку, а також низька прибутковість та рентабельність діяльності ЗМІ формують передумови для контролю над інформаційним аспектом їх роботи. Зазначимо, що ЗМІ часто розглядаються не як суспільно відповідальні організації, але як складова політичного капіталу чи впливу.

Маніпулювання та використання ЗМІ для спрямування на конкретні інформаційні операції, а також упередження та вплив на повідомлення про суспільно-політичні події, призводять до зниження довіри громадськості до ЗМІ, що є дуже важливою проблемою. У відносинах між державною владою та ЗМІ переважають недемократичні методи взаємодії, що породжує розрив між офіційними заявами про принцип свободи слова та фактичною практикою його реалізації¹¹⁵.

Ще однією, не менш важливою проблемою, є проблема прозорості, оскільки прозорість державної діяльності є необхідною для демократизації соціальних процесів. Зосереджена увага ЗМІ на діяльності держави грає позитивну роль в цьому

¹¹⁵ Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 102

процесі. Однак за висновками дослідників, певні риси представлення інформації ЗМІ можуть вказувати на їх упередженість¹¹⁶.

Тому аналіз подання інформації про діяльність органів державного управління вказує на деякі характеристики¹¹⁷:

- полемічність та конфліктність: ЗМІ часто пропонують різні протилежні точки зору при висвітленні будь-якої теми. З одного боку, це призводить до недовіри та цинізму щодо порушених питань. З іншого боку, ця особливість сприяє розвитку критичного мислення серед громадськості та свідчить про активне формування громадського суспільства;
- тенденційність та сенсаційність: ЗМІ спрямовані на найбільші проблеми, які привертають увагу найширшого кола населення та вирішення яких пов'язано з великими труднощами. Зазвичай, ЗМІ акцентують увагу на вбивствах, катастрофах та стихійних лихах, особливо якщо обставини подій трагічні;
- ненадійність і непрофесіоналізм: іноді інформація, надана ЗМІ, може бути ненадійною та виявляти ознаки непрофесіоналізму, що впливає на рівень довіри громадськості до них.

Не менш важливою є проблема, яка полягає в тому, що відносини між ЗМІ та владою відзначаються виразною подвійною природою ЗМІ як державної установи з одного боку і комерційного підприємства з іншого. Як юридична особа, всі ЗМІ підлягають оподаткуванню, митам, регулюванню трудового законодавства, ліцензуванню відповідної діяльності та іншим юридичним і економічним відносинам. Крім того, вони можуть брати участь у тендерах для отримання права використовувати радіочастоти, конкурсах на отримання державних замовлень на певні товари та інших подібних процедурах¹¹⁸.

¹¹⁶ Войтенко Т. О., Гончарук О. С., Привалов Ю. О. Громадянське суспільство в Україні: аналіз соціального конструювання. Наукова збірка. / Відп. ред.: Ю. Саєнко. Київ: Стило, 2019. С. 40

¹¹⁷ Дубов Д.В. Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікацій. Політичний менеджмент. 2017. № 1. С. 60-61

¹¹⁸ Буханевич А. І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=133>

Держава також має суттєвий вплив у сфері встановлення поштових тарифів, плати за користування ретрансляційними станціями та іншими мережами зв'язку, які мають ключове значення для належного функціонування ЗМІ, що надає державі можливість використовувати різні економічні інструменти для блокування або обмеження діяльності ЗМІ, коригування їх інформаційної політики та створення фінансових бар'єрів чи інших серйозних перешкод для виникнення нових ЗМІ. Такі інструменти можуть бути використані як на користь самої держави, так і на користь окремих зацікавлених сторін, які мають вплив на ухвалення урядових рішень¹¹⁹.

Беззаперечною проблемою є існування політичної цензури в Україні, яка здійснюється різними методами: шляхом усних розпоряджень чи видання інформаційних документів відповідними органами. Важливо відзначити цинічну форму політичної цензури, відому як «невидима рука», коли відсутній конкретний заборонний документ, але всі розуміють, що цензура працює. «Невидима рука» цензури чітко визначає «добрі» і «погані» публікації авторитетних і дискредитованих політиків. Інформація про важливі факти для України часто не подається національним каналом або великими телерадіокомпаніями, а також газетами. Одночасно інформація про події, що мають резонанс у регіоні, може бути замовчуваною. Якщо опозиційна газета розголошує інцидент, це може викликати серйозні обурення з боку влади¹²⁰.

Написання на замовлення матеріалів (так звані «джинси») стало загальною практикою в ЗМІ і це є однією з найпоширеніших «хворіб» медіа. Це відомо політикам і владі. Важливим фактором є те, що журналісти часто навіть не мають достойного житла і коли вони отримують певні сумнівні пропозиції, вони можуть їх прийняти. Економічна залежність заохочує журналістів публікувати замовлені матеріали державних чиновників або магнатів, які розглядають ЗМІ як засіб впливу на суспільство та засоби для просування прийняття рішень. Це є неетичним, але,

¹¹⁹ Горбата Л. П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3 С.129

¹²⁰ Федорищак Х., Мосора Л. Місце та роль засобів масової інформації у сфері публічної політики. Наук. праці Міжрег. акад. управління персоналом. 2022. № 1 (61). С. 92

можливо, на державному рівні слід також враховувати повагу до працівників ЗМІ, зарплата яких часто є незадовільною. Це стає важливою соціальною проблемою¹²¹.

Варто звернути увагу на те, що ще однією проблемою чи скоріш за все викликом взаємодії влади із ЗМІ в Україні є недосконалість законодавства. У підрозділі 2.1 нами було проаналізовано нормативно-правове та інституційне регулювання діяльності ЗМІ в Україні і зроблено висновок про те, що на практичному рівні реалізація інформаційної політики в Україні характеризується деякою спорадичністю, різноспрямованістю та нескоординованістю діяльності різних відомств, а також існує відсутність послідовності та непрозорість у виконанні запланованих заходів, що призводить до того, що Україна на даний момент не може вважатися інформаційно незалежною державою.

Суттєвою проблемою у взаємодії влади з медіа є порушення гарантованих чинним законодавством прав ЗМІ на доступ до публічної інформації, свободу слова та професійну діяльність. Останнім часом органи державної влади та місцевого самоврядування часто ігнорують запити журналістів, надають інформацію не в повному обсязі або невчасно, утруднюють доступ до відкритої інформації або створюють перешкоди для її збирання. Іноді інформація не публікується в повному обсязі навіть на офіційних веб-сайтах державних установ, що є однією з основних форм доступу до офіційної інформації.

Незважаючи на те, що українське законодавство, яке гарантує свободу діяльності ЗМІ, є одним із найбільш прогресивних у Східній Європі, на практиці виявляється, що ці законодавчі норми не завжди дотримуються в повному обсязі. Спостерігається збільшення випадків цензури, політичного, фінансового та економічного тиску на журналістів та ЗМІ зі сторони влади, а також нападів на журналістів під час виконання ними професійних обов'язків. Крім того, існує практика зловживання службовим становищем редакторами деяких районних ЗМІ,

¹²¹ Горбата Л. П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3 С.130

які висвітлюють події упереджено та необ'єктивно. Також варто відзначити, що частина публікацій у вітчизняних ЗМІ є замовленими матеріалами.

Цей вплив окремих державних органів та їхніх посадових осіб на редакційну політику державних і комунальних ЗМІ, які фінансово та організаційно залежать від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, призводить до неправдивої та необ'єктивної інформації про роботу органів влади в суспільстві. Таким чином, важливим завданням державної інформаційної політики є не лише гарантування свободи ЗМІ, але й реформування державних та комунальних медіа, звільнення їх від фінансової залежності та тиску з боку влади.

Співробітники пресслужб органів влади в Україні характеризуються недостатнім професіоналізмом, що проявляється через недостатній рівень компетентності у галузі медіа та журналістики, обмежене розуміння принципів та етики роботи ЗМІ, а також неефективне використання сучасних засобів комунікації. Це включає недостатню підготовку до роботи зі ЗМІ, несистематичний підхід до взаємодії з журналістами, невміння ефективно комунікувати і передавати інформацію, а також відсутність стратегічного планування та реагування на медійні ситуації¹²².

Закритість владних структур від ЗМІ – це ще одна важлива проблема взаємодії ЗМІ та влади, яка виявляється в ряді аспектів¹²³:

- обмежений доступ до інформації: владні структури зазвичай відмовляються надавати достатню кількість інформації ЗМІ або обмежувати доступ до ключових документів та подій;
- відсутність прозорості: недостатня відкритість та прозорість в діяльності владних органів призводить до того, що ЗМІ не мають можливості адекватно

¹²² Федоришак Х., Мосора Л. Місце та роль засобів масової інформації у сфері публічної політики. Наук. праці Міжрег. акад. управління персоналом. 2022. № 1 (61). С. 93

¹²³ Полянська Є. А. Засоби масової інформації – четверта гілка влади? / Є. А. Полянська, О. В. Стогова. Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 19 квітня 2019 р. / ред.кол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов та ін. Суми: СумДУ, 2019. С. 129

інформувати громадськість про прийняття рішень, важливі події чи дії владних структур;

– цензура та тиск: політичний тиск та цензура використовується для обмеження свободи слова ЗМІ або впливу на їхню редакційну політику, що призводить до того, що ЗМІ утримуються від публікації критичних матеріалів щодо владних структур;

– формальні обмеження: законодавчі обмеження або правові норми обмежують можливості ЗМІ з отримання інформації чи висловлювання критики щодо владних органів.

Ці фактори призводить до недостатньої об'єктивності в інформаційному висвітленні та обмежувати роль ЗМІ у відстеженні та висвітленні дій влади, що може впливати на рівень довіри громадськості до інформації, яку надають ЗМІ.

Отже, у взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ виявлено кілька проблем: маніпулювання та використання ЗМІ для спрямування на конкретні інформаційні операції, проблема прозорості представлення інформації для ЗМІ, виразна подвійна природа ЗМІ як державної установи з одного боку і комерційного підприємства з іншого, існування політичної цензури, написання на замовлення матеріалів (так звані «джинси»), неефективне законодавство, недостатній професіоналізм серед працівників прес-служб владних органів, закритість владних структур перед представниками ЗМІ, відсутність позитивного ставлення з боку посадових осіб до журналістів і так далі.

Резюмуючи, в Україні прийнято та закріплені законодавчо основні принципи, завдання і стратегічні напрями державної інформаційної політики. Також сформовані державні інституції відповідної компетенції, прийнято ряд концепцій, програм і планів дій. Ключовими установами, що відповідають за регулювання діяльності ЗМІ в Україні, є Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення і Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Взаємодія органів влади та ЗМІ в Україні здійснюється через різні механізми, такі як пресконференції, брифінги та журналістські запити. Пресслужби відіграють

ключову роль у координації цих процесів, сприяючи встановленню контактів та оперативному обміну інформацією. Такий різноманітний спектр комунікаційних інструментів сприяє відкритості та прозорості, але існують проблеми, такі як маніпуляції та недостатня прозорість інформації. У процесі взаємодії між владою та ЗМІ в Україні виявлено проблеми, такі як використання ЗМІ для інформаційних операцій, недостатня прозорість та подвійна природа ЗМІ. Також існує політична цензура та практика написання матеріалів на замовлення. Необхідно вдосконалити законодавство та підвищити професіоналізм працівників прес-служб, а також забезпечити відкритість владних структур перед ЗМІ та покращити взаємини з журналістами.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Проблеми взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію

Створення відповідних умов для розбудови сучасного та конкурентного інформаційного простору, розвиток свободи слова і ЗМІ, а також налагодження ефективної взаємодії між органами державної влади та засобами масової інформації визначають надзвичайно важливий контекст для втілення демократичних змін в Україні. Навіть при вродженому антагонізмі у відносинах між владою та мас-медіа, вони взаємодіють між собою. Підтримання конструктивного діалогу між державними інституціями та ЗМІ дозволяє забезпечити більшу освіченість громадян щодо діяльності органів державної влади, оцінити суспільну реакцію на прийняті рішення та покращити комунікацію в суспільстві.

В Україні мас-медіа відіграють важливу роль у формуванні уявлень громадян про різноманітні події та факти, однак, оскільки ЗМІ часто пов'язані з фінансовими угрупованнями, можна припустити, що у разі реалізації інтересів основних кредиторів та власників, вони можуть представляти інформацію нечітко та непрозоро. Це, в свою чергу, призводить до спотворення уявлень громадян про реальні політичні процеси. Зауважимо, що сприйняття громадянами політичної дійсності значно залежить від того, на що саме звертають увагу ЗМІ¹²⁴.

У сучасній Україні ми спостерігаємо значно розширену мережу ЗМІ, а їхня аудиторія постійно розростається і стає більш різноманітною. Проте високий рівень професіоналізму та культури демократії супроводжується високою політизацією і

¹²⁴ Держава не забезпечує громадянам доступ до публічної інформації. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032465&mode=thread&order=0&thold=0>

виникненням суттєвих відмінностей, замість бажаного плюралізму. Надзвичайна однобічність представлення інформації в ЗМІ призводить до соціальних розбіжностей, а рівень довіри до телебачення та ЗМІ залишається низьким¹²⁵.

В період з 26 по 30 липня 2022 р. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС), за замовленням Комісії журналістської етики та з підтримкою International Media Support (IMS), провів опитування у співпраці з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Метод телефонних інтерв'ю за допомогою комп'ютера (САТІ) використовувався на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів, опитано 1000 респондентів, які проживають у всіх регіонах України, за винятком Автономної Республіки Крим. Опитування охопило дорослих громадян України віком 18 років і старше, які на той момент проживали на території України, контрольованій урядом до 24 лютого 2022 р. Результати вказують на те, що серед різноманітних джерел інформації респонденти переважно довіряють ЗМІ, де працюють професійні журналісти (40%), або окремим журналістам, які продемонстрували високу якість своєї роботи (30%). Близько 12% респондентів віддають перевагу дописам блогерів та постам відомих осіб у соцмережах. Жінки виявляють більше довіри до ЗМІ з професійними журналістами (45%), ніж чоловіки (35,5%). З іншого боку, чоловіки виявляють більше довіри до окремих журналістів – 34,5%, порівняно з 27% серед жінок. Рівень довіри до конкретних журналістів зростає із збільшенням рівня освіти, складаючи 34,5% серед респондентів із вищою освітою порівняно з 29% серед тих, хто має середню освіту¹²⁶. Методологія дослідження та результати подані в додатку А.

Можливо, спад довіри до ЗМІ може бути пояснений зростанням вимог громадян до виконання журналістських стандартів у матеріалах, які стосуються соціальних питань. Також, вірогідно, що вплив медійного дискурсу на рівень конфлікту в українському суспільстві має важливе значення. Розвиток довіри також

¹²⁵ Войтенко Т. О., Гончарук О. С., Привалов Ю. О. Громадянське суспільство в Україні: аналіз соціального конструювання. Наукова збірка. / Відп. ред.: Ю. Саєнко. Київ: Стило, 2019. С. 38

¹²⁶ Інформації з яких джерел більше довіряють українці та якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». URL: <https://dif.org.ua/article/informatsii-z-yakikh-dzherel-bilshe-doviryayut-ukraintsi-ta-yakimi-na-ikhnyu-dumku-e-kriterii-profesiynosti-zhurnalistiv>

залежить від здатності ЗМІ адекватно пояснювати кризу, розкривати її масштаби та соціальні наслідки, а також вміння ефективно поширювати інформацію серед цільових аудиторій.

Визначаючи основні причини спаду громадянської активності, можна виділити наступні аспекти: збереження адміністративних методів управління, формалізований підхід влади до соціально-політичних питань та інформаційна закритість. Знижена ефективність взаємодії між владою та громадськими організаціями обумовлена організаційною вразливістю останніх, фінансовою залежністю, низькою активністю громадян, відсутністю навичок у лобіюванні, відсутністю налагодженої взаємодії між владою, ЗМІ та суспільством тощо.

У наш час питання ефективності взаємодії між владою та суспільством залишається актуальним, особливо у контексті інформаційної взаємодії. Існують випадки, коли власні сайти чи газети, що належать державним органам, інституціям чи органам місцевого самоврядування, не регулярно оновлюються інформацією, а також представляють лише позитивні аспекти їхньої діяльності. Зворотній зв'язок із суспільством часто обмежується формальними заявами. У демократичних країнах взаємодія між владою і громадськістю базується на механізмах відкритого спілкування та наданні інформаційних послуг, спрямованих на задоволення потреб громадян. Обмін інформацією виступає ключовим елементом у системі державного управління, оскільки якість та достовірність інформації, що використовується для ухвалення соціально-політичних рішень, визначає їхню правдивість та ефективність. Хоча в Україні такий механізм є неефективним через те, що зворотній зв'язок із суспільством часто обмежується формальними заявами, а не належною інформаційною взаємодією. Влада та органи влади недостатньо активно взаємодіють з громадськістю, і це часто призводить до відсутності повного розуміння громадянами дій та рішень, що приймаються.

Велике значення надається формуванню інформаційного простору держави в Україні, як внутрішньо, так і з метою ефективного протидії міжнародному впливу в

цій сфері. Можливий результат програшу України в інформаційному просторі перед закордонними медіа призводить до ізоляції української еліти від власного народу.

Зауважимо, що характерним принципом для нашої держави є «все і одразу», що призводить до відсутності необхідності в довготерміновій роботі в медіапросторі, яка є ефективним основоположником для формування різних сфер життєдіяльності. Цей підхід замінюється миттєвими засобами досягнення мети, зокрема маніпуляційними технологіями. Відсутність обдуманих наслідків таких впливів може призвести до негативних результатів через кілька років, коли вже буде пошкоджена людська свідомість¹²⁷. Україна повинна визначити пріоритетні принципи в інформаційній сфері, які були б відповідні Загальній декларації прав людини, включаючи підтримку демократичної реформи ЗМІ, розширення свободи ЗМІ в контексті європейської інтеграції, забезпечення незалежності і безпеки журналістів та сприяння рівності можливостей в аудіовізуальному секторі¹²⁸.

В процесі взаємодії влади з громадськістю важливу роль відіграє третя сила, яка впливає на масову свідомість та формує громадську думку через ЗМІ. Важливо враховувати, що політика фінансово-промислових груп ФПГ та політика держави не завжди співпадають. У ситуації, коли на громадськість впливають з різних сторін, може виникнути відторгнення як однієї, так і іншої інформації (додаток Б). Такий сценарій визначає формування різноманітних поглядів та реакцій у суспільстві¹²⁹.

Важливо враховувати ситуацію, коли громадськість, представляючи інтереси конкретного соціального прошарку, обмежується тільки своїми потребами, і не бере до уваги інтереси ширшого співтовариства. У цьому випадку може виникнути перевага одного суб'єкта прийняття рішень над іншими, що використовується фінансово-промисловими групами. Фінансово-промислові групи контролюють багато ЗМІ і формують громадську думку, спрямовуючи її на підтримку своїх

¹²⁷ Зливков В. Українські ЗМІ: проблема маніпулювання свідомістю. Соціальна психологія спеціальний випуск. 2017. № 12. С. 87

¹²⁸ Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

¹²⁹ Кандагура К. С. Взаємодія влади з громадськістю та вплив на цей процес третіх сил. Вісник державної служби України. 2020. № 1. С. 42

інтересів. Водночас державні органи впливають на громадськість через ті ж інформаційні канали, формуючи ставлення до певних дій чиновників. Це викликає конфлікт цілей, суджень та тиску на громадськість, що відображається у суспільній свідомості. Отже, існує потреба в нових формах і механізмах взаємодії між органами державної влади та громадськістю, спрямованих на досягнення консенсусу та спільної діяльності для будівництва демократичного суспільства¹³⁰.

Отже, проблеми взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію наступні: недостатній рівень довіри до телебачення та ЗМІ, власні сайти чи газети, що належать державним органам, інституціям чи органам місцевого самоврядування, не регулярно оновлюються інформацією і висвітлюють лише позитивні аспекти їхньої діяльності; зворотній зв'язок ЗМІ із суспільством часто обмежується формальними заявами, а не належною інформаційною взаємодією; вплив третіх сил, тобто фінансово-промислові групи контролюють багато ЗМІ і формують громадську думку, спрямовуючи її на підтримку своїх інтересів.

3.2. Напрями вдосконалення відносин між владою та ЗМІ на сучасному етапі державотворення

На сучасному етапі державотворення важливою складовою стає взаємодія між владою та ЗМІ. Наявність ефективного та взаємовигідного партнерства між цими двома суб'єктами визначає рівень демократії, відкритості суспільства та його здатність до забезпечення громадян інформацією про ключові події та рішення. З урахуванням важливості цього взаємодії виникає необхідність вдосконалення відносин між владою та ЗМІ.

¹³⁰ Кандагура К. С. Взаємодія влади з громадськістю та вплив на цей процес третіх сил. Вісник державної служби України. 2020. № 1. С. 42

Сучасні умови вимагають активної роботи над вдосконаленням законодавства, що регулює функціонування ЗМІ та їх взаємодію з владою. Зокрема, важливим завданням є нормування діяльності інтернет-ЗМІ в Україні, оскільки ця галузь стає все більш впливовою. Держава повинна сприяти підвищенню кваліфікації фахівців, які працюють у пресслужбах органів влади, щоб забезпечити якісну інформаційну взаємодію. Окрім того, важливо, щоб влада виявила відкритість до журналістів, створивши сприятливі умови для їхньої роботи. З свого боку, журналісти мають бути орієнтовані на інтереси суспільства, забезпечуючи об'єктивне висвітлення подій, і не піддаватися впливу власників ЗМІ. Все вище перелічене сприятиме покращенню якості інформації та забезпечить більш прозорий та відкритий діалог між владою та громадськістю.

На основі проведеного аналізу проблем та викликів взаємодії влади та ЗМІ (див. підрозділ 2.3) ми розробили ключових напрямків для вдосконалення взаємодії між органами влади та ЗМІ в Україні на сучасному етапі державотворення:

1. Реформа законодавства: необхідно доопрацювати законодавство, яке регулює сферу взаємодії ЗМІ та органів влади. Це може включати розширення закону «Про медіа», який прийнято у грудні 2022 р. та який вступив у дію у березні 2023 р., після усунення недоліків та врахування зауважень, що виникли під час розгляду законопроекту. Зауважимо, що Закон є одним із законопроектів, спрямованих на євроінтеграцію і його прийняття сприяє виконанню рекомендацій Єврокомісії, спрямованих на подальше розглядання можливості членства України в Європейському Союзі.

2. Етичний кодекс: розробка та прийняття «Етичного кодексу» у взаємодії органів публічної влади та ЗМІ стане важливим кроком. Цей кодекс може встановити стандарти етичної поведінки для обох сторін, забезпечуючи більшу взаєморозуміння та довіру (додаток В).

3. Підвищення кваліфікації пресслужб: робота над підвищенням кваліфікації персоналу пресслужб органів влади є важливим аспектом. Навчання

державних службовців у сфері комунікацій допоможе поліпшити їхню взаємодію із ЗМІ та сприятиме високій якості інформаційного обміну.

4. Відповідальність за інформацію: захоплення заходів для підвищення відповідальності представників влади за надання достовірної інформації для ЗМІ та за повагу до представників ЗМІ є важливим кроком.

5. Підвищення політичної культури: важливо вживати заходів для підвищення рівня політичної культури всього населення країни, що сприятиме кращому розумінню громадянами подій та політичного процесу.

6. Регіональні Концепції інформаційної взаємодії: на регіональному рівні слід створювати Концепції інформаційної взаємодії органів влади та ЗМІ, які повинні визначати цілі, завдання, напрямки та механізми реалізації регіональних програм і проектів у сфері інформаційної діяльності.

Розроблений нами «Етичний кодекс» містить преамбулу, в якій відзначено, що етичний журналіст має діяти відповідально, а сам кодекс включає чотири основні принципи, які закликають журналістів:

- докладати зусиль у пошуку правдивої інформації та повідомляти про неї;
- мінімізувати можливість завдання шкоди;
- зберігати незалежність у своїй діяльності;
- бути відповідальними та прозорими.

Етичний кодекс містить конкретні вказівки для кожного принципу, закликаючи журналістів здійснювати свою роботу, керуючись найвищими етичними стандартами. Ці принципи можуть бути застосовні як в традиційній, так і в сучасній сфері журналістики, включаючи соціальні медіа платформи, такі як Facebook, YouTube, Instagram, Twitter і LinkedIn.

Перший принцип Етичного кодексу вказує, що журналісти повинні брати на себе відповідальність за точність інформації, підтверджувати її перед публікацією та за можливості використовувати першоджерела. Основна мета полягає в тому, щоб забезпечити точність інформації та сприяти прозорості влади. Кодекс також

закликає журналістів створювати платформу для висловлення голосу тих, кого може ігнорувати суспільство, і підтримувати відкритий діалог. Журналісти повинні забезпечувати точну інформацію, підтримуючи відкритий діалог і надаючи можливість висловлювання різних поглядів. Особлива увага приділяється нагляду за урядом та громадськими справами, зобов'язанням журналістів підтримувати прозорість інформації та сприяти розкриттю правдивої інформації.

В другому принципі Етичного кодексу наголошується на тому, що журналісти повинні мінімізувати можливий негативний вплив своїх матеріалів та ставитися до джерел і предметів свого висвітлення з повагою. Етична практика передбачає уважне врахування прав на приватність та уникнення непотрібної завдання шкоди окремим особам чи групам. Другий принцип підкреслює важливість виявлення співчуття до осіб, які можуть бути задіяні в новинах, зокрема до неповнолітніх чи жертв злочинів. Також наголошується на необхідності враховувати культурні відмінності при збиранні та публікації інформації. Рекомендація полягає в тому, щоб журналісти виявляли «підвищену чутливість» у подібних ситуаціях. У прийнятті рішень щодо етики ЗМІ журналісти можуть враховувати різні концепції, такі як етика чеснот, утилітаризм і деонтологія. Утилітаризм, який базується на ідеї максимізації соціальної корисності або щастя, може виправдовувати розкриття інформації громадськості навіть за рахунок порушення прав на недоторканність приватного життя. З іншого боку, прихильники деонтології, які вважають важливим дотримання певних принципів та обов'язків, можуть віддавати перевагу захисту приватного життя, навіть якщо це призводить до відмови від розголошення інформації заради загального блага.

Журналістів закликають діяти незалежно, що є третім принципом Етичного кодексу. Це означає, що основна мета етичної журналістики полягає в служінні суспільству. Журналісти повинні віддавати перевагу загальній громадськості і утримуватися від будь-яких особливих угод чи впливу, які можуть впливати на об'єктивність їхніх матеріалів. Це також означає відмову від привілейованого ставлення до рекламодавців, спонсорів чи інших зацікавлених сторін. Журналісти

повинні ставитися до роботи з прозорістю і уникати впливу, спрямованого на зміну характеру їхніх матеріалів, будь то зсередини чи ззовні. Цей принцип також підтримує відмову від прийняття подарунків та уникання конфлікту інтересів.

Етичний кодекс наголошує на важливості підзвітності та прозорості, як четвертому принципі. Згідно з цим принципом, журналісти мають пояснювати своїй аудиторії етичні аспекти їхніх виборів та процесів, а також бути свідомими і публічно визнавати будь-які помилки, швидко їх виправляти та повідомляти про це. Кодекс також заохочує журналістів відкривати громадськості будь-яку неетичну поведінку в журналістиці, включаючи ту, яка може відбуватися всередині їхніх власних організацій.

Отже, журналісти повинні виконувати чотири основні етичні обов'язки: (1) встановлювати істину та повідомляти про неї, (2) розповсюджувати інформацію таким чином, щоб мінімізувати можливість шкоди для суспільства, (3) діяти незалежно при представленні цієї інформації, і (4) бути відповідальними та прозорими у відносинах з громадськістю під час цього процесу. Ці принципи представляють собою основні концепції етики у сфері засобів масової інформації.

Доцільно зауважити, що на сучасному етапі суспільство широко усвідомлює актуальність питань, пов'язаних із залученням громадян через ЗМІ до організації ефективного громадського контролю, забезпечення прозорості державно-управлінських рішень та необхідності проведення незалежних громадських експертиз і здійснення підзвітності влади. Стратегічні зміни, спрямовані на вироблення та впровадження нових форм взаємодії між владою та ЗМІ, є першочерговими в утвердженні демократичних цінностей та розвитку громадянського суспільства. Ця стратегічна зміна покликана зміцнити громадянську активність та партіципацію у формуванні громадянського суспільства, сприяти вираженню власної позиції, організації та захисту громадянських прав, а також постійному контролю за діяльністю влади. За допомогою ЗМІ громадськість

отримує ідею громадянського суспільства, об'єктивно оцінює її значення та необхідність, втілюється в суспільно-політичні процеси¹³¹.

Під час взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію ЗМІ мають стати не лише засобами масової інформації, але й активними учасниками громадянського суспільства. Вони повинні розвивати нові форми діалогу між суспільством та владою, використовуючи сучасні технології для впливу на громадянську свідомість. Завдяки цьому вони можуть визначити шляхи для підвищення ефективності впливу на формування громадської думки. ЗМІ повинні виступати провідним каналом комунікації в інформаційному суспільстві, впливаючи на соціалізацію особистості та демократичний розвиток суспільства. Забезпечуючи права та свободи громадян, ЗМІ повинні сприяти підвищенню рівня інформаційної культури та виконанню ролі інструментів громадського контролю та інформаційного інформування. Також вони повинні стати каналом комунікації для оцінки інформаційної продукції, формування рівня довіри громадськості до влади та ЗМІ.

Входження соціуму в вище зазначену сферу впливів призводить до значущих трансформацій, що включають економічне зростання, культурний розвиток, досягнення суспільної злагоди та подолання електронно-цифрового розриву. Крім того, відбувається реалізація принципів демократії, що сприяє дотриманню прав людини та розвитку громадянської активності та відповідальності. Важливими аспектами цього процесу є формування довіри громадян до влади та розробка ефективної міжнародної та національної інформаційної стратегії щодо поліпшення відносин між владою та ЗМІ на сучасному етапі державотворення. Всі ці зміни відбуваються з урахуванням збереження національних економічних, політичних та соціокультурних переваг, що відображено на рисунку 3.1.

¹³¹ Парубчак І. О. Роль засобів масової інформації у взаємодії органів публічної влади із суспільством на засадах відкритості та прозорості. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2017. № 2. 240 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_2_33

Рис. 3.1 – Інформаційна стратегія щодо поліпшення відносин між владою та ЗМІ¹³²

Впровадження нового менеджменту в державному управлінні займає ключове положення, і його реалізація має потенціал забезпечити ефективність у сфері інформаційного та комунікативного супроводу управлінської діяльності. Ці методи впливу можуть допомогти владі формувати громадянина, орієнтованого на демократію, сприяючи розвитку духовності, культури, підвищенню самосвідомості, а також соціальної та політичної ідентичності. В результаті цього досягається соціальний ефект, включаючи формування довіри до влади, громадянської активності та відповідальності (рисунок 3.2).

¹³² Матвеев І. В. Теоретичні аспекти впливів інформаційно-комунікативних технологій на громадянське суспільство. Наук.вісн.Академії муніципального управління . 2020. № 2. С. 320

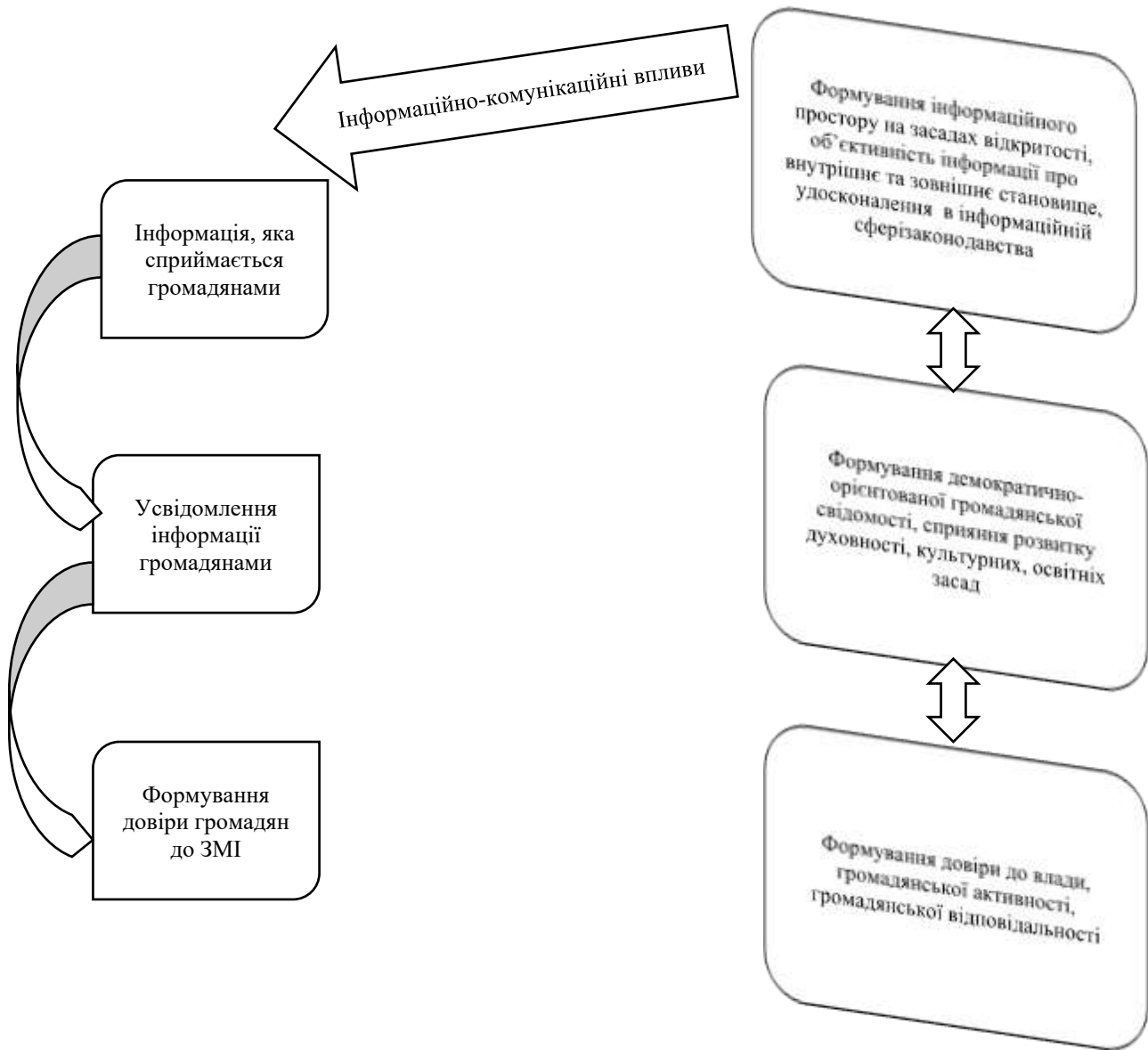

Рис. 3.2 – Інформаційно-комунікаційних впливів на поведінку громадян через ЗМІ¹³³

Для проведення аналізу документів владних структур, спрямованих на визначення стратегій інформаційного суспільства та формування відповідного інформаційного простору з урахуванням можливих «зон конфлікту інтересів» між державою і владою, необхідно розробити ефективні комунікаційні канали (рисунок 3.3).

¹³³ Матвєєнко І. В. Теоретичні аспекти впливів інформаційно-комунікативних технологій на громадянське суспільство. Наук.вісн.Академії муніципального управління . 2020. № 2. С. 322

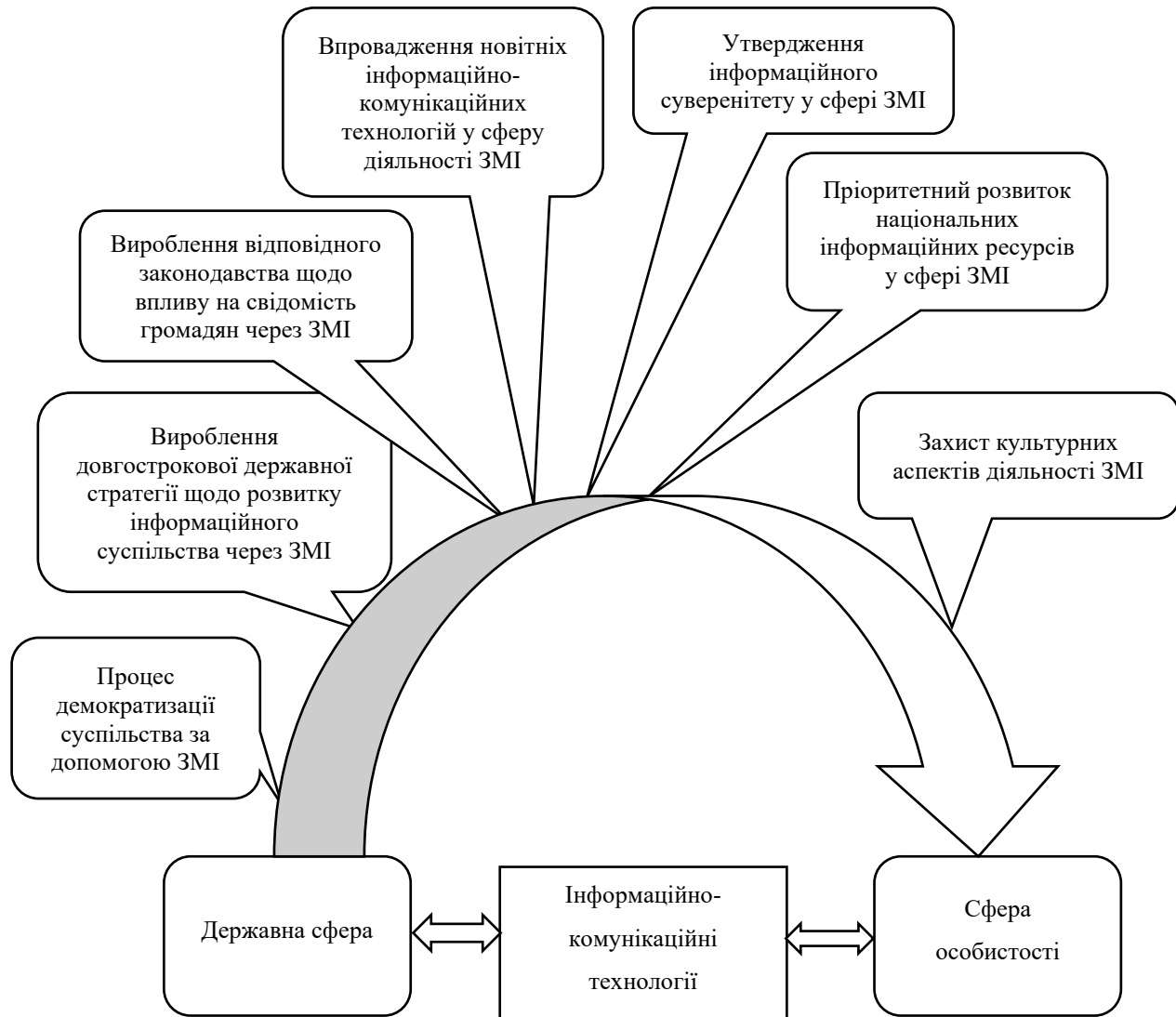

Рис. 3.3 – Формування інформаційного простору¹³⁴

Отже, проведене дослідження щодо механізмів публічного управління взаємодії влади та ЗМІ в сучасній Україні дало змогу виявити проблеми та виклики, які існують в даній взаємодії і які становлять значну загрозу для подальшого розвитку та становлення ефективного та дієвого інформаційного простору. Тому нами було запропоновано напрями вдосконалення відносин між владою та ЗМІ, зокрема і в контексті реалізації права громадян на інформацію на сучасному етапі державотворення.

¹³⁴ Матвеев І. В. Теоретичні аспекти впливів інформаційно-комунікативних технологій на громадянське суспільство. Наук.вісн.Академії муніципального управління . 2020. № 2. С. 323

Отже, в контексті реалізації прав громадян на інформацію в Україні виявлено кілька ключових проблем у взаємодії ЗМІ та влади. Серед них важливим фактором є недостатній рівень довіри до телебачення та ЗМІ, що створює перешкоди для об'єктивного сприйняття інформації громадянами. Додатково, ситуацію ускладнює той факт, що власні сайти чи газети, що належать державним органам, інституціям чи органам місцевого самоврядування, не регулярно оновлюються інформацією і в основному висвітлюють лише позитивні аспекти своєї діяльності. Зворотній зв'язок ЗМІ із суспільством часто обмежується формальними заявами, не забезпечуючи належної інформаційної взаємодії. Це може призводити до виникнення розриву між інформаційними потребами громадян і тим, яку інформацію отримують вони через ЗМІ. Фінансово-промислові групи, які контролюють значну кількість ЗМІ, впливають на формування громадської думки, спрямовуючи її на підтримку своїх інтересів. Це ставить під сумнів об'єктивність інформаційного простору та може порушувати принципи свободи слова та доступу до різноманітної інформації для громадян. У контексті цих викликів, необхідно розглядати можливості системної реформи, спрямованої на забезпечення більшої прозорості, різноманітності і об'єктивності інформаційного простору, що враховує інтереси та потреби громадян.

Для вдосконалення взаємодії між органами влади та ЗМІ в Україні необхідно внести зміни до законодавства, що регулює їхню взаємодію. Важливим кроком є зміна та розширення закону «Про медіа» після усунення недоліків та зауважень у наявному законопроекті. Також як рекомендацію нами було розроблено Етичний кодекс взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ, який ґрунтується на чотирьох основних принципах. Журналісти повинні виконувати чотири основні етичні обов'язки: (1) встановлювати істину та повідомляти про неї, (2) розповсюджувати інформацію таким чином, щоб мінімізувати можливість шкоди для суспільства, (3) діяти незалежно при представленні цієї інформації, і (4) бути відповідальними та прозорими у відносинах з громадськістю під час цього процесу. Ці принципи представляють собою основні концепції етики у сфері засобів масової інформації. Одним із напрямків вдосконалення є підвищення кваліфікації персоналу пресслужб

органів влади, що допоможе покращити якість інформаційної взаємодії між ними та ЗМІ. Крім того, важливим є створення на місцях (в регіонах) Концепції інформаційної взаємодії органів публічної влади і ЗМІ, яка має визначати цілі, завдання, основні напрямки та механізми реалізації регіональних цільових програм і проєктів у сфері, пов'язаній зі створенням, перетворенням і споживанням інформації.

У контексті реалізації прав громадян на інформацію, взаємодія між ЗМІ та владою в Україні вимагає перетворення ЗМІ в активних учасників громадянського суспільства, а не лише ЗМІ, що передбачає розвиток нових форм діалогу між ними та владою, використання сучасних технологій для впливу на громадянську свідомість та визначення шляхів підвищення ефективності впливу на формування громадської думки. ЗМІ повинні виступати провідним каналом комунікації в інформаційному суспільстві, сприяючи соціалізації особистості та демократичному розвитку суспільства. Їхня роль також полягає у забезпеченні прав та свобод громадян, сприянні підвищенню рівня інформаційної культури та виконанні функцій інструментів громадського контролю та інформаційного інформування. Крім того, ЗМІ повинні виступати каналом комунікації для оцінки інформаційної продукції, сприяючи формуванню довіри громадськості до влади та ЗМІ.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження, визначено наступні ключові висновки та рекомендації.

1. Розглянувши категоріально-понятійні інтерпретації розуміння публічного управління, засобів масової інформації, взаємодії, було визначено ключові аспекти. Публічне управління розглядається як системний процес управління ресурсами та взаємодії суб'єктів влади з метою досягнення громадського прогресу та розвитку. ЗМІ виступають як основний канал комунікації, що сприяє формуванню громадської думки та забезпечує інформованість громадян. Взаємодія розглядається як сутнісний елемент публічного управління, виражений у взаємному впливі та спільній діяльності різних суб'єктів – органів влади та громадянського суспільства. Ця взаємодія визначається узгодженістю за місцем, часом і метою, спрямованою на досягнення спільних завдань.

2. Висвітливши сутність взаємодії влади та ЗМІ було досліджено, що дана взаємодія у сучасному суспільстві визначається законодавчими положеннями, які забезпечують свободу слова і доступ ЗМІ до інформації. Органи влади мають обов'язок надавати повну та об'єктивну інформацію про свою діяльність, забезпечуючи тим самим прозорість та відкритість державних процесів. Мас-медіа, в свою чергу, виступають посередниками між владою та громадськістю, розповсюджуючи інформацію та відображаючи події. ЗМІ виконують не лише функцію інформування, але й активно сприяють формуванню громадської думки, впливаючи на ставлення громадян до політичних подій та органів влади. Успішна взаємодія між ЗМІ та органами влади визначається взаємним бажанням ділитися інформацією та розумінням важливості відкритості для підтримки демократичних цінностей. Водночас, обидві сторони повинні бути свідомі власних обов'язків і відповідальностей перед суспільством, щоб сприяти зміцненню довіри громадян до

інститутів влади та забезпечити раціональний обмін інформацією для формування об'єктивного світогляду.

3. Охарактеризувавши світовий досвід взаємодії влади та ЗМІ, було з'ясовано, що світовий досвід відображає складну та динамічну взаємодію, що має значущий вплив на формування громадської думки та політичні процеси. З одного боку, ЗМІ виступають як важливий інструмент для інформування громадськості, забезпечення прозорості та контролю за діяльністю владних структур. З іншого боку, влада впливає на ЗМІ через законодавчі рамки, фінансову підтримку, тиск та інші механізми. З одного боку, ЗМІ виступають як важливий інструмент для інформування громадськості, забезпечення прозорості та контролю за діяльністю владних структур. З іншого боку, влада впливає на ЗМІ через законодавчі рамки, фінансову підтримку, тиск та інші механізми. У країнах з розвиненими демократичними традиціями часто визнається важливість свободи преси та незалежності ЗМІ як основних принципів демократії, однак існують виклики, такі як намагання обмежити свободу ЗМІ чи використання медіа владою для формування сприйняття громадськості. Національні особливості визначають різноманітні підходи до регулювання цієї взаємодії. Деякі країни акцентують на саморегулюванні ЗМІ, підтримці громадянського журналізму та прозорості у владних структурах. Інші можуть виявляти тиск на ЗМІ або контролювати інформаційний простір з метою збереження влади.

4. Дослідити нормативно-правове та інституційне регулювання діяльності ЗМІ в Україні, було встановлено, що в Україні прийнято та закріплені законодавчо основні принципи, завдання і стратегічні напрями державної інформаційної політики. Також сформовані державні інституції відповідної компетенції, прийнято ряд концепцій, програм і планів дій. Ключовими установами, що відповідають за регулювання діяльності ЗМІ в Україні, є Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР) і Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Обидві організації спрямовані на регулювання інформаційного оточення, але мають відмінні функціональні обов'язки.

Але на практичному рівні реалізація інформаційної політики в Україні характеризується деякою спорадичністю, різноспрямованістю та нескоординованістю діяльності різних відомств. Також існує відсутність послідовності та непрозорість у виконанні запланованих заходів. Це призводить до того, що Україна на даний момент не може вважатися інформаційно незалежною державою.

5. Проаналізувавши організаційний механізм управління взаємодії влади та ЗМІ було досліджено, між органами публічної влади та ЗМІ відбувається взаємодія через ряд ефективних механізмів. Серед цих механізмів варто визначити проведення пресконференцій, брифінгів та випуск пресрелізів. Також важливою формою взаємодії є індивідуальна співпраця журналістів із представниками органів влади, а також направлення журналістських запитів до органів влади. Ключовим елементом, що організовує та координує весь процес взаємодії, є пресслужба відповідного органу влади. Ця структура відіграє важливу роль у підготовці та поширенні інформації, сприяє встановленню контактів із представниками ЗМІ, а також забезпечує оперативний обмін необхідною інформацією між владним органом та журналістами. Такий різноманітний спектр комунікаційних інструментів сприяє не лише відкритості та прозорості в діяльності органів влади, але й забезпечує швидке та ефективне розповсюдження інформації, спрямоване на широку аудиторію громадськості.

6. Висвітливши проблеми та виклики взаємодії влади із ЗМІ в Україні було визначено, що в процесі взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ виявлено численні проблеми, які включають маніпулювання та використання ЗМІ для спрямування на конкретні інформаційні операції. Проблемою є також недостатня прозорість у представленні інформації для ЗМІ, де виявляється виразна подвійна природа ЗМІ як державної установи з одного боку і комерційного підприємства з іншого. Додатковим аспектом є існування політичної цензури та практика написання на замовлення матеріалів, що отримали назву «джинси». Недоліками виявляються і неефективність законодавства, а також недостатній рівень професіоналізму серед

працівників прес-служб владних органів. Закритість владних структур перед представниками ЗМІ та відсутність позитивного ставлення з боку посадових осіб до журналістів додатково ускладнюють ефективну взаємодію між сторонами.

7. Охарактеризувавши проблеми взаємодії ЗМІ та влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію, було визначено, що важливим фактором є недостатній рівень довіри до телебачення та ЗМІ, що створює перешкоди для об'єктивного сприйняття інформації громадянами. Додатково, ситуацію ускладнює той факт, що власні сайти чи газети, що належать державним органам, інституціям чи органам місцевого самоврядування, не регулярно оновлюються інформацією і в основному висвітлюють лише позитивні аспекти своєї діяльності. Зворотній зв'язок ЗМІ із суспільством часто обмежується формальними заявами, не забезпечуючи належної інформаційної взаємодії, що призводить до виникнення розриву між інформаційними потребами громадян і тим, яку інформацію отримують вони через ЗМІ. Фінансово-промислові групи, які контролюють значну кількість ЗМІ, впливають на формування громадської думки, спрямовуючи її на підтримку своїх інтересів, що ставить під сумнів об'єктивність інформаційного простору та може порушувати принципи свободи слова та доступу до різноманітної інформації для громадян. У контексті цих викликів, необхідно розглядати можливості системної реформи, спрямованої на забезпечення більшої прозорості, різноманітності і об'єктивності інформаційного простору, що враховує інтереси та потреби громадян.

8. На основі проведеного дослідження нами було запропоновано запропонувати напрями вдосконалення відносин між владою та ЗМІ на сучасному етапі державотворення. Для вдосконалення взаємодії між органами влади та ЗМІ в Україні необхідно внести зміни до законодавства, що регулює їхню взаємодію. Важливим кроком є зміна та розширення закону «Про медіа» після усунення недоліків та зауважень у наявному законопроекті. Також як рекомендацію нами було розроблено Етичний кодекс взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ, який ґрунтується на чотирьох основних принципах. Журналісти повинні виконувати чотири основні етичні обов'язки: (1) встановлювати істину та повідомляти про неї,

(2) розповсюджувати інформацію таким чином, щоб мінімізувати можливість шкоди для суспільства, (3) діяти незалежно при представленні цієї інформації, і (4) бути відповідальними та прозорими у відносинах з громадськістю під час цього процесу. Ці принципи представляють собою основні концепції етики у сфері засобів масової інформації. Одним із напрямків вдосконалення є підвищення кваліфікації персоналу пресслужб органів влади, що допоможе покращити якість інформаційної взаємодії між ними та ЗМІ. Крім того, важливим є створення на місцях (в регіонах) Концепції інформаційної взаємодії органів публічної влади і ЗМІ, яка має визначати цілі, завдання, основні напрямки та механізми реалізації регіональних цільових програм і проєктів у сфері, пов'язаній зі створенням, перетворенням і споживанням інформації. У контексті реалізації прав громадян на інформацію, взаємодія між ЗМІ та владою в Україні вимагає перетворення ЗМІ в активних учасників громадянського суспільства, а не лише ЗМІ, що передбачає розвиток нових форм діалогу між ними та владою, використання сучасних технологій для впливу на громадянську свідомість та визначення шляхів підвищення ефективності впливу на формування громадської думки. ЗМІ повинні виступати провідним каналом комунікації в інформаційному суспільстві, сприяючи соціалізації особистості та демократичному розвитку суспільства. Їхня роль також полягає у забезпеченні прав та свобод громадян, сприянні підвищенню рівня інформаційної культури та виконанні функцій інструментів громадського контролю та інформаційного інформування. Крім того, ЗМІ повинні виступати каналом комунікації для оцінки інформаційної продукції, сприяючи формуванню довіри громадськості до влади та ЗМІ.

Проведене дослідження не вичерпало всіх аспектів механізмів публічного управління взаємодії влади із ЗМІ в сучасній Україні, а проблема виявлення викликів та недоліків взаємодії влади із ЗМІ не обмежується лише результатами нашого дослідження. Важливо своєчасно визначати причини цих порушень та вживати заходи для їх попередження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Необхідність врахування євроінтеграційних вимог на становлення нової української адміністративно–правової доктрини. *Правова держава: Щорічник наукових праць*. 2010. № 21. С. 183–191.
2. Бакуменко В. Д. *Механізми імплементації політичних рішень в державному управлінні: монографія* / В. Д. Бакуменко, О. М. Руденко, В. В. Туча. Київ: АМУ, 2015. 184 с.
3. Баранов О. А. Правове регулювання ЗМІ, що використовують Інтернет-технології. *Правова інформатика*. 2012. № 2(34). URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/12boavit.pdf> (дата звернення: 23.11.2023)
4. Брифінг. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Брифінг> (дата звернення: 27.11.2023)
5. Буханевич А. І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=133> (дата звернення: 24.11.2023)
6. Велика українська енциклопедія. Київ. Вид-во: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». 2016. URL: [https://vue.gov.ua/Засоби_масової_інформації_\(ЗМІ\)](https://vue.gov.ua/Засоби_масової_інформації_(ЗМІ)) (дата звернення: 24.11.2023)
7. Войтенко Т. О., Гончарук О. С., Привалов Ю. О. *Громадянське суспільство в Україні: аналіз соціального конструювання*. Наукова збірка. / Відп. ред.: Ю. Саєнко. Київ: Стилос, 2019. 368 с.
8. Галаджун З. В. *Правові норми журналістики України : навч. посіб.* Львів: СПОЛОМ, 2019. 190 с.

9. Галлін Д., Манчіні П. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики. Київ: Наука, 2008. 368 с.
10. Гаман П. І. Суб'єкт-об'єктна та комунікативна парадигми організації і функціонування місцевого самоврядування. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_9_3 (дата звернення: 23.11.2023)
11. Говоріть, вас слухають (наук.-поп. програма): Переклад укр. студ. «Пілот»). CNN, NBC, ABC, BBC, RTL-4 та ін. 2011. Ч. 1. 122 с.
12. Горбата Л. П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 3 С.128-140.
13. Гриценко О. Суспільство, держава, інформація. Київ: Національний університет ім. Т. Шевченка, 2008. 165 с.
14. Гриценко О., Шкляр В. Основи теорії міжнародної журналістики. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013. 345 с.
15. Гриценко О., Шкляр. В. Суспільство та інформація: світовий контекст Київ, 2020. 164 с.
16. Громадські ЗМІ: український варіант. URL: <http://www.mediareform.com.ua/article.php?articleID=31> (дата звернення: 26.11.2023)
17. Декларація про свободу комунікацій в Інтернеті. URL: <http://medialaw.org.ua/library/deklaratsiya-pro-svobodu-komunikatsij-v-internet> (дата звернення: 26.11.2023)
18. Держава не забезпечує громадянам доступ до публічної інформації. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032465&mode=thread&order=0&thold=0> (дата звернення: 29.11.2023)
19. Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо). Офіційний веб-сайт. URL: <https://comin.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2023)

20. Джига Т. В. Сучасний стан та основні проблеми взаємодії органів державної влади України із засобами масової інформації. Електронне урядування. 2019. № 1. С. 97-104
21. Дубов Д. В. Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікацій. Політичний менеджмент. 2017. № 1. С. 57–65.
22. Дуцик Д. Політична журналістика. Київ: Видавничий дім «Києво–Могилянська академія», 2015. 137 с.
23. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П.Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 1256 с.
24. Жилін Є В. Сутність та особливості взаємодії об'єднань громадян з органами державної влади. Вісник Одеського національного університету. Правознавство. 2012. Т. 17. № 7. С. 220-228
25. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 24.11.2023)
26. Засоби масової інформації. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації (дата звернення: 24.11.2023)
27. Злишков В. Українські ЗМІ: проблема маніпулювання свідомістю& Соціальна психологія спеціальний випуск. 2017. № 12. С. 84-90
28. Івашина Л. Як налагодити діалог «влада – суспільство – ЗМІ». Газета «День». 2009. №12. С. 13-19
29. Індикатори положення ЗМІ в умовах демократії: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи. URL: http://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/%5_documents%5D/%5B2008%5D/%5BNov2008%5D/Res1636_rus.asp (дата звернення: 27.11.2023)
30. Інформації з яких джерел більше довіряють українці та якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька

- Кучеріва». URL: <https://dif.org.ua/article/informatsii-z-yakikh-dzherel-bilshe-doviryayut-ukraintsi-ta-yakimi-na-ikhnyu-dumku-e-kriterii-profesiynosti-zhurnalistiv> (дата звернення: 28.11.2023)
31. Інформування громадськості та співпраця зі ЗМІ: метод. посіб. Для фахівців системи соціального захисту населення. URL: <http://mlsp.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 27.11.2023)
 32. Кандагура К. С. Взаємодія влади з громадськістю та вплив на цей процес третіх сил. Вісник державної служби України. 2020. № 1. С. 41-46
 33. Каплій О. В. Правовий вплив недержавних засобів масової інформації на формування правової культури та правомірної поведінки громадян. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред. проф. О.В. Козаченка, проф. Є.Л. Стрельцова. Миколаїв: Іліон, 2016. 768 с.
 34. Клименко. І., Павленко Р. Громадські ЗМІ: поняття, міжнародний досвід і перспективи для України. Добра воля. 2018. № 6. С. 86–89.
 35. Кодекс поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку: прийнятий Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_282 (дата звернення: 24.11.2023)
 36. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 24.11.2023)
 37. Костецька Т. А. Засоби масової інформації. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 2: Д–Й. 1999. 741 с.
 38. Костирєв А. Г. Роль засобів масової інформації в процесі демократичного розвитку суспільства: автореф. дис ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ: Б.в., 2021. 17 с.

39. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах / пер. з англ. Р.Ткачук. Київ, 2020. 142 с.
40. Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І. Криміналістика : навч. посіб. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Мойсєєва. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 368 с.
41. Куляс І. Професійні стандарти новинного продукту. Новини vs. Новини. Виборча кампанія в новинах телепрограм: Наук. видання. Косів: Писаний камінь, 2015. № 5. С. 32–43.
42. Лашкіна М. Г. Взаємовідносини влади і ЗМІ: нові виклики часу. Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. Участю. Київ, 31 трав. 2015 р.: у 2 т. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ: Вид-во НАДУ, 2015. Т. 1. С. 237-238.
43. Литвин М. М., Аллеров Ю. В., Кириченко І. О. Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил). Честь і закон. 2003. № 4. С. 9-15.
44. Матвеєнко І. В. Теоретичні аспекти впливів інформаційно-комунікативних технологій на громадянське суспільство. Наук.вісн.Академії муніципального управління . 2020. № 2. С. 319-325.
45. Мельник А. Ф. Державне управління: підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. Київ : Знання, 2009. 582 с.
46. Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада-громадськість». Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, 2021. № 2. С. 71–75. URL: https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/issue_2_2021_15/issue_2_2021_15
47. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 / Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 27.11.2023)

48. Модернізація державного сектору: відкритість влади. Policybrief. URL: <http://center.gov.ua/docman/download-document.html?gid=100> (дата звернення: 24.11.2023)
49. Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (НРУТР). Офіційний веб-сайт. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2023)
50. Нестеряк Ю. Державна інформаційна політика та управління національними інформаційними ресурсами України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2013. № 1. С. 94-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_1_14 (дата звернення: 27.11.2023)
51. Оболенський О. Ю. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне управління»: наукова розробка / О. Ю. Оболенський, С. О. Борисевич, С. М. Коник. Київ: НАДУ, 2011. 56 с.
52. Оболенський О. Ю. Публічне управління: цивілізаційний тренд, наукова теорія і напрям освіти / Публічне управління: шляхи розвитку: матер. наук.-практ. конф. заміжн. участю (Київ, 26 листоп. 2014 р.): у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. А. Романюка, О. Ю. Оболенського. Київ: НАДУ, 2014. Т. 1. С. 3-9
53. Парубчак І. О. Роль засобів масової інформації у взаємодії органів публічної влади із суспільством на засадах відкритості та прозорості. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2017. № 2. 240 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2017_2_33
54. Підлуська І. Політична комунікація: український досвід. Аналітика. 2021. № 5. URL: <http://old.europexxi.kiev.ua/ukrainian/analitika/05/001.html> (дата звернення: 26.11.2023)
55. Полянська Є. А. Засоби масової інформації – четверта гілка влади? / Є. А. Полянська, О. В. Стогова. Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи: матеріали VI Всеукраїнської науково-

- практичної конференції, м. Суми, 19 квітня 2019 р. / ред.кол.: В.М. Власенко, С.І. Дегтярьов та ін. Суми: СумДУ, 2019. С. 124-131
56. Правове регулювання спеціалізованих засобів масової інформації. Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24639 (дата звернення: 24.11.2023)
 57. Пресконференція. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пресконференція> (дата звернення: 27.11.2023)
 58. Пресреліз. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Пресреліз> (дата звернення: 27.11.2023)
 59. Пресслужба. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/pres-centr/pres-sluzhba> (дата звернення: 27.11.2023)
 60. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. Редакція від 15.04.2023, підстава - 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
 61. Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Редакція від 25.06.2023, підстава - 2309-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 32, ст.206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-вр#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
 62. Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста: Закон України від 23.09.1997 № 540/97-ВР. Редакція від 31.03.2023, підстава - 2849-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
 63. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 24.11.2023)
 64. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. Втрата чинності від 31.03.2023, підстава - 2849-IX /

- Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 1, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
65. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 27.07.2023, підстава - 3005-IX / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
66. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
67. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 27.11.2023)
68. Проценко Д. В. Розвиток законодавства України у сфері регулювання діяльності ЗМІ. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2012. № 129. С. 88-92.
69. Пчеліна О. Щодо поняття та сутності взаємодії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2015. № 11. С. 167-172.
70. Рада Європи. Парламентська асамблея. Рекомендація 1589 (2003). Свобода вираження поглядів у ЗМІ в Європі. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-1589-2003-svoboda-vyrazhennya-poglyadiv-u-zmi-v-yevropi/> (дата звернення: 26.11.2023)
71. Рубцов В. П., Перинська Н. І. Державне управління та державні установи : навч. посіб. для дистанційного навчання / за ред. Ю. П. Сурміна. Київ : Університет «Україна», 2018. 440 с.
72. Серов О. В. Аналіз термінологічного забезпечення категорійно-понятійного апарату в галузі знань «Публічне управління й адміністрування». Державне управління: теорія та практика. 2016. № 2. С.16–23.

73. Ситнік С. В. Управлінська взаємодія як умова реалізації особистісного потенціалу. Вісн. Одес. Нац. Ун-ту. Психологія. 2011. № 16. Ч. 1. С. 114-120.
74. Статут Організації об'єднаних націй. Видано Департаментом громадської інформації ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 24.11.2023)
75. Степанов В. Ю. Інформаційна політика: концептуальні засади формування та розвитку. Теорія та практика державного управління. 2010. № 3. С. 13-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_3_4 (дата звернення: 27.11.2023)
76. Стойка А. В. Механізм ефективної взаємодії органів державної влади і громадських об'єднань на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02. Донецьк, 20016. 19 с.
77. У США інтернет-журналістика визнана юридично. За матеріалами WashingtonProFile. URL: <http://www.sibnet.tm> (дата звернення: 24.11.2023)
78. Федорищак Х., Мосора Л. Місце та роль засобів масової інформації у сфері публічної політики. Наук. праці Міжрег. акад. управління персоналом. 2022. № 1 (61). С. 89-94
79. Філіпова Н. В. Зміна співвідношення понять «Державне управління», «Публічне адміністрування», «Публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865> (дата звернення: 27.11.2023)
80. Чернов С. І. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за ред. С.І. Чернова, В. Воронкова, В. Банах, О. Сосніна, П. Жукаускас, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.
81. Чернов С. І. Текст лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів всіх форм навчання / С.І. Чернов, С.О. Гайдученко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ, 2014. 97 с.
82. Чічановський А. А. Новина в журналістиці. Київ: Грамота, 2016. 46 с.

83. Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2020. № 1-2. С. 156-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2004_1-2_27 (дата звернення: 27.11.2023)
84. Ященко Т. М. Співвідношення понять «взаємодія» та «взаємовідносини» в системі державного управління. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. 2017. № 2. С. 19-25.
85. Grimmelikhuijsen S., John P., Meijer A., Worthy B. Do freedom of information laws increase transparency of government? A replication of a field experiment. Journal of Behavioral Public Administration. 2019. Vol. 2, №. 1. P. 1–10.
86. Iosifidis P. European Media Policy for the Twenty-First Century: Assessing the Past, Setting Agendas for the Future. European Journal of Communication. 2017. Vol. 32. №1. P. 74-77.
87. Jacobs S., Schillemans T. Media and public accountability: typology and exploration. Policy & Politics. 2016. Vol. 44, № 1. P 23–40
88. Lodge M. Wegrich K. Public administration and executive politics: perennial questions in changing contexts. Public Policy and Administration. 2012. Vol. 27, №3. P. 212–229.
89. Marianne Grove Ditlevsen. Peter Kastberg. When Corporate Communication Goes Public: Communication Policies in Public Communication. Hermes (Denmark). 2007. Vol. 38, №. 38. P. 11–20.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інформації з яких джерел більше довіряють українці та якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів

Фонд
Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва

Ilko Kucheriv
Democratic Initiatives
Charitable Foundation

А/с В-271, м. Київ, 01001, Україна
Тел./Факс: (+380 44) 331 6761,
e-mail: dif@dif.org.ua
http://www.dif.org.ua

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ
KIEV INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIOLOGY

Вул.Волоська 8/5, Київ, 04070, Україна; тел./факс (+38 044) 537-3376, ел-пошта: office@kiis.com.ua
8/5 Voloska St, Kyiv, 04070, Ukraine; phone/fax (+38 044) 537-3376, e-mail: office@kiis.com.ua
www.kiis.com.ua

Інформації з яких джерел більше довіряють українці і якими, на їхню думку, є критерії професійності журналістів

Методологія дослідження

Опитування проведено впродовж 26-30 липня 2022 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва на замовлення Комісії журналістської етики та за підтримки International Media Support (IMS). Методом телефонних інтерв'ю з використанням комп'ютера (computer-assisted telephone interviews, CATI) на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів (з випадковою генерацією телефонних номерів та подальшим статистичним зважуванням) опитано 1000 респондентів, що мешкають у всіх регіонах України (крім АР Крим). Опитування проводилося з дорослими (у віці 18 років і старше) громадянами України, які на момент опитування проживали на території України (у межах, які контролювалися владою України до 24 лютого 2022 року). До вибірки не включалися жителі територій, які тимчасово не контролювалися владою України до 24 лютого 2022 року (АР Крим, м. Севастополь, окремі райони Донецької та Луганської областей), а також опитування не проводилося з громадянами, які виїхали закордон після 24 лютого 2022 року.

Формально за звичайних обставин максимальна статистична похибка такої вибірки (з імовірністю 0,95 і з врахуванням дизайн-ефекту 1,1) не перевищувала 3,5%.

За умов війни, крім зазначеної формальної похибки, додається певне систематичне відхилення. Зокрема, якщо ще в травні серед всіх опитаних нами респондентів 2,5-4% проживали на окупованих після 24 лютого територіях (і це відповідало відсотку тих, хто там проживає, бо генерація номерів телефонів була випадковою), то зараз через вимкнення окупантами телефонного зв'язку нам вдалося опитати менше респондентів, що проживають в окупованих населених пунктах, зокрема їх кількість становить 0,2%. Важливо зазначити, що хоча погляди респондентів, які проживали в окупації, децю відрізнялися, але при цьому загальні тенденції були досить подібні. Тобто неможливість зараз опитати таких респондентів істотно не впливає на якість результатів. Є й інші фактори, що можуть впливати на якість результатів в умовах «воєнного часу».

Загалом, ми вважаємо, що отримані результати все одно зберігають високу репрезентативність та дають змогу досить надійно аналізувати суспільні настрої населення.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

Серед запропонованих джерел інформації респонденти скоріше довіряють ЗМІ, де працюють професійні журналісти (40%), або ж окремим журналістам, які довели якість своїх матеріалів (30%). 12% віддають перевагу дописам блогерів та постам у соцмережах відомих людей. Жінки децю частіше віддають перевагу ЗМІ з професійними журналістами (45%), ніж чоловіки (35,5%). Натомість чоловіки частіше довіряють окремим журналістам – 34,5%, серед жінок таких 27%. Зі зростанням рівня освіти простежується тенденція стосовно більшої довіри до конкретних журналістів – 34,5% проти 29% серед респондентів з середньою освітою.

Інформації з якого джерела Ви більше довіряєте?

(статевий розподіл)

■ Чоловіки ■ Жінки

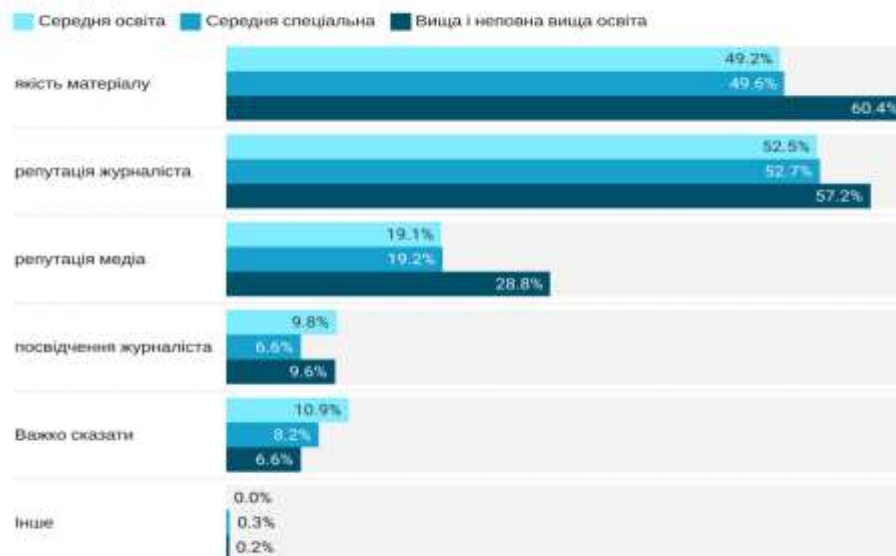
Опитування проведено впродовж 26-30 липня 2022 року Київським міжнародним інститутом соціології (КИС) спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва на замовлення Комісії з журналістської етики та за підтримки International Media Support (IMS) методом CATI. Опитано 1000 респондентів, що мешкають у всіх регіонах України. Максимальна статистична похибка вибірки не перевищує 3,5%.

Chart: Andrii Sukharyna • Source: KIS, DIF, CoJE • Created with Datawrapper

Основними критеріями професійності журналіста респонденти назвали репутацію журналіста (55%) і якість самого матеріалу (54%). Інші критерії менш важливі для опитаних. 23% звертають увагу на репутацію медіа, а 8% на наявність журналістського посвідчення у певного автора. Чоловіки дещо частіше звертають увагу на репутацію журналіста, а жінки – на якість матеріалу. Стосовно репутації медіа – то на неї частіше, ніж серед інших груп, звертають увагу респонденти з вищою освітою – 29%.

Більш освічені респонденти висувають більше вимог до професійності в журналістиці

Яке підтвердження професійності журналіста для Вас важливе? (можна обрати кілька відповідей)

Опитування проведено впродовж 26-30 липня 2022 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріда на замовлення Комісії з журналістської етики та за підтримки International Media Support (IMS) методом CATI. Опитано 1000 респондентів, що мешкають у всіх регіонах України. Максимальна статистична похибка вибірки не перевищує 3,5%.

Chart: Andrii Sukharyna • Source: KII, DIF, CoJE • Created with Datawrapper

1. Інформації з якого джерела Ви більше довіряєте? ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ МОЖЛИВА (% серед усіх респондентів)

Регіон: де проживали до 24 лютого 2022 року	Україна в цілому	Захід ¹³⁵	Центр	Південь	Схід	Донбас
ЗМІ з професійними журналістами	40	45	41	34	37	41
окремим журналістам, які довели якість своїх матеріалів	30	23	35	37	30	28
блогерам та постам в соцмережах відомих людей	12	15	10	6	14	10
Інше	4	2	3	7	5	3
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	13	13	11	16	13	17
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	1	1	1	0	1	0

¹³⁵ Склад макрорегіонів такий: Західний макрорегіон – Волинська, Рівненська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська, Хмельницька, Чернівецька області; Центральний макрорегіон – Вінницька, Житомирська, Сумська, Чернігівська, Полтавська, Кіровоградська, Черкаська, Київська області, м. Київ, Південний макрорегіон – Миколаївська, Херсонська, Одеська області, Східний макрорегіон – Дніпропетровська, Запорізька і Харківська області, Донбас – Донецька і Луганська області.

2. Яке підтвердження професійності журналіста для Вас важливе? **МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВІДПОВІДЕЙ** (% серед усіх респондентів)

Регіон: де проживали до 24 лютого 2022 року	Україна в цілому	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
посвідчення журналіста	8	6	9	15	8	7
якість матеріалу	54	47	58	46	56	70
репутація журналіста	55	54	53	59	54	57
репутація медіа	23	20	22	34	22	28
Інше	0	0	0	0	0	0
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	8	9	7	8	9	10
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	0	1	0	0	1	1

ДВОМІРНІ РОЗПОДІЛИ

1. Інформації з якого джерела Ви більше довіряєте? **ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ МОЖЛИВА** (статевий розподіл)

	Чоловіки	Жінки
ЗМІ з професійними журналістами	35,4%	44,7%
окремим журналістам, які довели якість своїх матеріалів	34,5%	27,0%
блогерам та постам в соцмережах відомих людей	11,7%	11,5%
Інше	3,7%	3,8%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	13,7%	12,4%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	1,1%	0,5%

2. Інформації з якого джерела Ви більше довіряєте? **ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ МОЖЛИВА** (розподіл за рівнем освіти)

	Середня освіта	Середня спеціальна	Вища і неповна вища
ЗМІ з професійними журналістами	46,2%	47,1%	35,8%
окремим журналістам, які довели якість своїх матеріалів	29,1%	29,1%	34,4%
блогерам та постам в соцмережах відомих людей	8,2%	13,3%	12,3%
Інше	2,7%	3,3%	4,8%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	13,2%	6,4%	12,3%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	0,5%	0,8%	0,5%

3. Інформації з якого джерела Ви більше довіряєте? **ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ МОЖЛИВА** (розподіл за типом населеного пункту (місце проживання до 24 лютого 2022 року)

	<i>Села та смт</i>	<i>Невеликі міста (до 100 тисяч)</i>	<i>Великі міста (понад 100 тисяч)</i>
ЗМІ з професійними журналістами	39,7%	42,4%	40,2%
окремим журналістам, які довели якість своїх матеріалів	29,7%	30,0%	31,5%
блогерам та постам в соцмережах відомих людей	13,0%	7,6%	11,6%
Інше	3,2%	5,9%	3,4%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	13,5%	14,1%	12,1%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	1,0%	0,0%	1,1%

4. Яке підтвердження професійності журналіста для Вас важливе? **МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВІДПОВІДЕЙ** (статевий розподіл)

	<i>Чоловіки</i>	<i>Жінки</i>
посвідчення журналіста	4,8%	11,2%
якість матеріалу	51,1%	56,2%
репутація журналіста	60,0%	50,0%
репутація медіа	21,7%	24,5%
Інше	0,2%	0,2%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	7,0%	9,4%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	0,7%	0,4%

5. Яке підтвердження професійності журналіста для Вас важливе? **МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВІДПОВІДЕЙ** (рівень освіти)

	<i>Середня освіта</i>	<i>Середня спеціальна</i>	<i>Вища і неповна вища освіта</i>
посвідчення журналіста	9,8%	6,6%	9,6%
якість матеріалу	49,2%	49,6%	60,4%
репутація журналіста	52,5%	52,7%	57,2%
репутація медіа	19,1%	19,2%	28,8%
Інше	0,0%	0,3%	0,2%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	10,9%	8,2%	6,6%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	0,0%	0,5%	0,2%

6. Яке підтвердження професійності журналіста для Вас важливе? **МОЖНА ОБРАТИ ДЕКІЛЬКА ВІДПОВІДЕЙ** (тип населеного пункту)

	<i>Села та смт</i>	<i>Невеликі міста (до 100 тисяч)</i>	<i>Великі міста (понад 100 тисяч)</i>
посвідчення журналіста	5,7%	9,4%	10,5%
якість матеріалу	48,4%	51,8%	60,0%
репутація журналіста	55,8%	55,9%	53,0%
репутація медіа	18,4%	27,6%	26,0%
Інше	0,5%	0,0%	0,0%
ВАЖКО СКАЗАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	9,3%	6,5%	8,0%
ВІДМОВА ВІДПОВІДАТИ (НЕ ЗАЧИТУВАТИ)	0,5%	0,6%	0,5%

Етичний кодекс

CODE of ETHICS

ПРЕАМБУЛА

Члени Товариства професійних журналістів вважають попередником народне просвітництво справедливості та основи демократії. Етична журналістика прагне забезпечити вільний обмін точною, чесною та повною інформацією. Етичний журналіст діє чесно.

Товариство проголошує ці чотири принципи основою етичної журналістики та заохочує їх використання у своїй практиці всіма людьми всіх ЗМІ

ШУКАЙТЕ ПРАВДУ І ПОВІДОМЛЯЙТЕ ПРО ЦЕ

Етична журналістика має бути точною та чесною. Журналісти повинні бути чесними та сміливими у зборі, повідомленні та інтерпретації інформації.

Журналісти повинні:

- ▶ Нести відповідальність за правильність своєї роботи. Перевірте інформацію, перш ніж оприлюднити її. По можливості використовуйте оригінальні джерела.
- ▶ Пам'ятайте, що ні швидкість, ні формат не виправдовують неточність.
- ▶ Надайте контекст. Будьте особливо обережні, щоб не спотворювати та не спростувати інформацію під час просування, попереднього перегляду чи підсумовування історії.
- ▶ Збирайте, оновлюйте та виправляйте інформацію протягом усього життя новини.
- ▶ Будьте обережні, коли даєте обіцянки, але дотримуйтеся даних обіцянок.
- ▶ Чітко визначте джерела. Громадськість має право на якомога більше інформації, щоб судити про надійність і мотивацію джерел.
- ▶ Перш ніж обіцяти анонімність, подумайте про мотиви джерел. Зберігайте анонімність для джерел, які можуть зіткнутися з небезпекою, відплатою чи іншою шкодою, і мають інформацію, яку неможливо отримати з інших місць. Поясніть, чому було надано анонімність.
- ▶ Старанно шукайте суб'єктів висвітлення в новинах, щоб дати їм змогу відповісти на критику чи звинувачення в неправоірних діях.
- ▶ Уникайте таємних або інших таємних методів збору інформації, якщо тільки традиційні відкриті методи не дадуть інформації, життєво важливої для громадськості.
- ▶ Будьте пильними та сміливими щодо притягнення до відповідальності тих, хто має владу. Дайте голос безголосим.
- ▶ Підтримуйте відкритий і громадянський обмін думками, навіть поглядами, які вони вважають огидними.
- ▶ Визнати особливий обов'язок служити сторожовим псом у державних справах та уряді. Прагніть до того, щоб громадські справи вели відкрито, а публічні записи були відкритими для всіх.
- ▶ Надайте доступ до вихідного матеріалу, коли це актуально та доречно.
- ▶ Сміливо розповідайте історію про різноманітність і масштабність людського досвіду. Шукайте джерела, чий голоси ми рідко чуємо.
- ▶ Уникайте стереотипів. Журналісти повинні досліджувати, як їхні цінності та досвід можуть впливати на їхні репортажі.
- ▶ Пропаганда етикеток і коментарі.
- ▶ Ніколи навмисно не спотворюйте факти чи контекст, у тому числі візуальну інформацію. Чітко позначте ілюстрації та інсценізації.
- ▶ Ніколи не займайтеся плагіатом. Завжди атрибуруйте.

МІНІМУЙТЕ ШКОДУ

Етична журналістика ставиться до джерел, суб'єктів, колег і представників громадськості як до людей, які заслуговують на повагу.

Журналісти повинні:

- ▶ Збалансуйте потребу суспільства в інформації та потенційну шкоду чи дискомфорт. Погоня за новинами не є дозволом на зарозумілість чи надмірну нав'язливість.

- ▶ Виявляйте співчуття до тих, на кого можуть вплинути висвітлення новин. Використовуйте підвищену делікатність, коли маєте справу з неповнолітніми, жертвами сексуальних злочинів, джерелами або суб'єктами, які не мають досвіду або не можуть дати згоду. Враховуйте культурні відмінності у підході та лікуванні.
- ▶ Визнайте, що легальний доступ до інформації відрізняється від етичного виправдання для публікації чи трансляції.
- ▶ Усвідомте, що приватні особи мають більше права контролювати інформацію про себе, ніж публічні діячі та інші особи, які прагнуть влади, впливу чи уваги. Зважте наслідки публікації або трансляції особистої інформації.
- ▶ Уникайте потурання жадливій цікавості, навіть якщо це роблять інші.
- ▶ Збалансуйте право підозрюваного на справедливий суд із правом громадськості знати. Розглянемо наслідки виявлення підозрюваних у злочинах до того, як їм пред'являть звинувачення.
- ▶ Розглянемо довгострокові наслідки розширеного охоплення та постійності публікації. За необхідності надайте оновлену та більш повну інформацію.

ДІЙТЕ САМОСТІЙНО

Найвищим і головним обов'язком етичної журналістики є служіння громадськості.

Журналісти повинні:

- ▶ Уникайте конфлікту інтересів, реального чи уявного. Розкрийте неминучі конфлікти.
- ▶ Відмовляйтеся від подарунків, послуг, гонорарів, безкоштовних поїздок і особливого ставлення, а також уникайте політичної та іншої зовнішньої діяльності, яка може поставити під загрозу цілісність чи неупередженість або зашкодити довірі.
- ▶ Будьте обережні з джерелами, які пропонують інформацію за послуги або гроші; не платити за доступ до новин. Визначте вміст, наданий сторонніми джерелами, незалежно від того, платні чи ні.
- ▶ Відмовляйте в привілейованому ставленні до рекламодавців, донорів або будь-яких інших особливих інтересів і протидійте внутрішньому та зовнішньому тиску з метою впливу на висвітлення.
- ▶ Відрізняйте новини від реклами та уникайте гібридів, які стирають межі між ними. Помітно позначте спонсорований вміст.

БУДЬТЕ ПІДЗВІТНИМИ ТА ПРОЗОРИМИ

Етична журналістика означає відповідальність за свою роботу та пояснення громадськості своїх рішень.

Журналісти повинні:

- ▶ Поясніть аудиторії етичний вибір і процеси. Заохочуйте громадянський діалог із громадськістю щодо журналістської практики, висвітлення та змісту новин.
- ▶ Швидко відповідайте на запитання щодо точності, ясності та чесності.
- ▶ Визнайте помилки та виправляйте їх негайно та помітно. Уважно та чітко пояснюйте виправлення та уточнення.
- ▶ Викривати неетичну поведінку в журналістиці, включно з їхніми організаціями.
- ▶ Дотримуватися тих же високих стандартів, яких вони очікують від інших.

CODE of ETHICS

PREAMBLE

Members of the Society of Professional Journalists believe that public enlightenment is the forerunner of justice and the foundation of democracy. Ethical journalism strives to ensure the free exchange of information that is accurate, fair and thorough. An ethical journalist acts with integrity.

The Society declares these four principles as the foundation of ethical journalism and encourages their use in its practice by all people in all media.

SEEK TRUTH AND REPORT IT

Ethical journalism should be accurate and fair. Journalists should be honest and courageous in gathering, reporting and interpreting information.

Journalists should:

- ▶ Take responsibility for the accuracy of their work. Verify information before releasing it. Use original sources whenever possible.
- ▶ Remember that neither speed nor format excuses inaccuracy.
- ▶ Provide context. Take special care not to misrepresent or oversimplify in promoting, previewing or summarizing a story.
- ▶ Gather, update and correct information throughout the life of a news story.
- ▶ Be cautious when making promises, but keep the promises they make.
- ▶ Identify sources clearly. The public is entitled to as much information as possible to judge the reliability and motivations of sources.
- ▶ Consider sources' motives before promising anonymity. Reserve anonymity for sources who may face danger, retribution or other harm, and have information that cannot be obtained elsewhere. Explain why anonymity was granted.
- ▶ Diligently seek subjects of news coverage to allow them to respond to criticism or allegations of wrongdoing.
- ▶ Avoid undercover or other surreptitious methods of gathering information unless traditional, open methods will not yield information vital to the public.
- ▶ Be vigilant and courageous about holding those with power accountable. Give voice to the voiceless.
- ▶ Support the open and civil exchange of views, even views they find repugnant.
- ▶ Recognize a special obligation to serve as watchdogs over public affairs and government. Seek to ensure that the public's business is conducted in the open, and that public records are open to all.
- ▶ Provide access to source material when it is relevant and appropriate.
- ▶ Boldly tell the story of the diversity and magnitude of the human experience. Seek sources whose voices we seldom hear.
- ▶ Avoid stereotyping. Journalists should examine the ways their values and experiences may shape their reporting.
- ▶ Label advocacy and commentary.
- ▶ Never deliberately distort facts or context, including visual information. Clearly label illustrations and re-enactments.
- ▶ Never plagiarize. Always attribute.

MINIMIZE HARM

Ethical journalism treats sources, subjects, colleagues and members of the public as human beings deserving of respect.

Journalists should:

- ▶ Balance the public's need for information against potential harm or discomfort. Pursuit of the news is not a license for arrogance or undue intrusiveness.

- ▶ Show compassion for those who may be affected by news coverage. Use heightened sensitivity when dealing with juveniles, victims of sex crimes, and sources or subjects who are inexperienced or unable to give consent. Consider cultural differences in approach and treatment.
- ▶ Recognize that legal access to information differs from an ethical justification to publish or broadcast.
- ▶ Realize that private people have a greater right to control information about themselves than public figures and others who seek power, influence or attention. Weigh the consequences of publishing or broadcasting personal information.
- ▶ Avoid pandering to lurid curiosity, even if others do.
- ▶ Balance a suspect's right to a fair trial with the public's right to know. Consider the implications of identifying criminal suspects before they face legal charges.
- ▶ Consider the long-term implications of the extended reach and permanence of publication. Provide updated and more complete information as appropriate.

ACT INDEPENDENTLY

The highest and primary obligation of ethical journalism is to serve the public.

Journalists should:

- ▶ Avoid conflicts of interest, real or perceived. Disclose unavoidable conflicts.
- ▶ Refuse gifts, favors, fees, free travel and special treatment, and avoid political and other outside activities that may compromise integrity or impartiality, or may damage credibility.
- ▶ Be wary of sources offering information for favors or money; do not pay for access to news. Identify content provided by outside sources, whether paid or not.
- ▶ Deny favored treatment to advertisers, donors or any other special interests, and resist internal and external pressure to influence coverage.
- ▶ Distinguish news from advertising and shun hybrids that blur the lines between the two. Prominently label sponsored content.

BE ACCOUNTABLE AND TRANSPARENT

Ethical journalism means taking responsibility for one's work and explaining one's decisions to the public.

Journalists should:

- ▶ Explain ethical choices and processes to audiences. Encourage a civil dialogue with the public about journalistic practices, coverage and news content.
- ▶ Respond quickly to questions about accuracy, clarity and fairness.
- ▶ Acknowledge mistakes and correct them promptly and prominently. Explain corrections and clarifications carefully and clearly.
- ▶ Expose unethical conduct in journalism, including within their organizations.
- ▶ Abide by the same high standards they expect of others.